

Hazrat Inayat Khan

ŘEČ VESMÍRU

Rozmanité kapitoly této knihy vznikly ze řady přednášek, které pořádal pro své žáky Hazrat Inayat Khan v letní škole v Suresnes u Paříže v roce 1924.

Přeložil a poznámkami opatřil Karel Makoň

I. Hlasy

Celý projevený svět ve všech svých aspektech je gramofonová deska, na níž byl nahrán hlas a tímto hlasem je lidská myšlenka. Není místa na světě - není poušť, lesa nebo hory, domu, vesnice nebo města - kde by stále nezněl hlas, který mu byl jednou vtisknut a který od té doby trvá. Každý takový hlas je ovšem časově omezen. Některý hlas se udrží snad po tisíciletí, jiný několik měsíců nebo několik dní, a opět jiný jen několik hodin nebo okamžiků. Neboť všechno, co bylo stvořeno úmyslně nebo neúmyslně, má život, zrození a tím také smrt, čili jinými slovy začátek a konec.

Toho si začneme být vědomi, když vycítíme atmosféru různých míst. Posadíme-li se v horách na skálu, tu často pocítíme záchvěvy myšlenek člověka, který zde dříve seděl. Usadíme-li se v lese na nějakém osamělém místě, můžeme pocítiti dějiny onoho místa. Snad na tom místě kdysi stálo město nebo dům, snad žili lidé na tom místě, které se dnes stalo pustinou. Ponenáhlu se našemu citu objasní historie celého místa. Mluví k nám. Každé město má svůj zvláštní hlas. Jako by nahlas oznamovalo, jací lidé tam žili, jak žili a jak vypadal jejich život. Prozrazuje vývojový stupeň, činnost a snahy těch lidí a výsledek jejich činů. Jistí lidé cítí záření domů, v nichž strašívá. V takových domech se prostředí ocitlo v neklidu, a proto je naléhavější, takže jest často zřetelně postřehnutelné.

Není města, není místa, které by nemělo vlastního hlasu, a to hlasu, který se do místa vtiskl. A tak se stává místo gramofonovou deskou, která všechno reprodukuje, co se do ní vrylo vědomě nebo nevědomě. Kde žilo mnoho lidí, tam převládá hlas, který zaznívá jasněji než všechny ostatní hlasy. Stejně jako rozpoznáme celkový dojem, který chtěl skladatel vzbudit hudbou pomocí různých nástrojů, tak také hlasy, které současně zní na určitém místě, vytvářejí celek. Kdo pak dokáže slyšeti souzvuk těchto hlasů, pro toho je současně celek jakousi symfonií. Vnímavému člověku zvláště zaznívá vstříc v městech a novějších střediscích kolektivní myšlenka. Jde svým způsobem o hlas minulosti a také přítomnosti, o hlas všech, kdož se slili do jediného hlasu, jenž potom působí jemu vlastním způsobem. V něm se obráží celý život místa. Kdo ho umí zřetelně vyslechnout, tomu připadá, jako by mu vyprávěl o minulosti a přítomnosti místa. V odlehlých místech jsou tyto hlasy často ztlumené a je slyšitelná jen hlavní melodie, která působí zcela jemně a uklidňujícím

způsobem. Hlasy samy se ztlumí a chvění existuje nadále jen jako atmosféra.- Dojem je ještě více povznášející, když je místo odjakživa pusté, neboť pak má vlastní přirozenou atmosféru, což je ještě více povznášející. Když prošli tamtudy lidé, místo přináší nám jejich hlasy. Přece však toto vše je daleko lepší než všechno, co vnímáme a pociťujeme ve městech. Neboť v přírodě je člověk zcela jinou bytostí. Čím více žije v přírodě, tím z něho více odpadá všechno umělé a tím více se s ní sjednocuje. Vyrůstají v něm stále více jeho původní vlohy - jmenují se přirozenost, pravdivost a добрota - a současně mění jeho život v sen, zpěv, báseň. A tak se stává, že jeho myšlenka na tom místě začíná zaznívatí přírodou jako lidská myšlenka.

Když byl Abraham v Egyptě zasvěcen do mysterií života, odebral se do Mekky, kde na paměť zasvěcení, jež přijal ve staré egyptské, esoterické škole, zasadil pamětní kámen. Hlas, jenž vložila Abrahamova zpívající duše do kamene, zazníval i nadále a byl slyšitelný všem, kdo jej uměli slyšeti. Od té doby zřeci a prorokové putovali k tomuto kameni Ka-aba, hlas zněl dále a žije dodnes. Takové místo jako Mekka - pouštní místo, které neskýtá nic zajímavého, kde je půda neplodná a lidé nejsou příliš vyspělí, kde nekvete ani obchod ani průmysl, kde nenajdeme ani umění ani vědu - přitahovalo miliony lidí, kteří je navštívili z jediného důvodu jako cíl jejich poutí. Co bylo a je dosud toho příčinou? Jen hlas tohoto místa, který byl předán kameni. Kameni byl propůjčen dar řeči, a on ještě dnes mluví k lidem, jejichž sluch je otevřen.

Myšlenka duchovně vysoko stojícího člověka má sama v sobě větší moc než vlastní obsah myšlenky. Vždyť člověk tvoří život myšlenky a myšlenka naproti tomu je schránkou tohoto života. Snad by nebyl Abraham býval schopen převést svůj vliv na jiný kámen, než na který jej přenesl v onom okamžiku, kdy v něm žil první dojem po jeho zasvěcení. Snad jeho vliv byl tehdy silnější než kdy před tím nebo potom. Řekl: "Zasazuji tento kámen jako památník svého zasvěcení, jako pomník Boha, kterého máme uznávatí jako jednoho jediného Boha. Necht' tento kámen je na věky chrámem!" Abraham neměl bohatství, nemohl postavití jako památník jiný chrám než tento kámen. Přece však tento kámen vydržel daleko déle než mnohé jiné, velmi nákladně postavené chrámy.

To je jen jeden příklad, ale je množství jiných, jako např. atmosféra v Benaresu a ovzduší v Adžmiru, kde žil, meditoval a zemřel Khadžah Mojnuddin. Čisti. Ze hrobu svatého, jenž tam jest vychází nepřetržitě vibrace, která je tak silná, že meditativní člověk by tam mohl být a chtěl být neustále. Hrob je uprostřed města a

přece z něho vyvěrá nálada samoty, ve které tam světec přebýval a meditoval o kosmické symfonii, o Sauti Surmadu. Protože slyšel tuto kosmickou hudbu nepřetržitě, vznikla tam kosmická hudba.

Myšlenky později příšlých lidí neprodužují původní myšlenku, ale mohou k ní přidati nový prvek. Připojí-li se klarinet, trubka nebo pozoun k flétně, zvýší zvukový obsah, avšak pořád jeden nástroj bude hrát první hlas. Hlavní hlas působí jako dech, a všechny ostatní, k němu se přidavší hlasy, tvoří formu, která jej obklopuje. Dech působí jako život. Tvar se může vytvářet a rušit, avšak dech působí jako život dále.

Za života Khadžaha z Adžmiru se přihodilo něco zázračného. Světce přišel do Adžmiru, kde se konala podivuhodná schůzka, navštívit z Bagdadu Khadžah Abdul Kadr Gilani, rovněž velký a duchovně velmi pokročilý mistr. Khadžah Abdul Kadr Gilani velmi lpěl na přesném dodržování náboženských předpisů, které vůbec nepřipouštěly hudbu. Jelikož si Khadžah z Adžmiru přál cítit tuto víru, vzdal se přirozeně své denní hudební meditace. Když však přišla chvíle meditace, zazněla symfonie sama od sebe a všichni jí naslouchali. Když velký mudrc z Bagdadu slyšel, že zaznívá hudba, aniž by kdo hrál, řekl ke světci: "I když náboženství zakazuje hudbu, tento zákaz platí pro ostatní, nikoliv pro tebe.

Každé místo, v němž se usadí člověk a okamžik přemýšlí o něčem, přejímá lidskou myšlenku. Zaznamenává, co bylo řečeno. A tak člověk nemůže skrývat myšlenku nebo city, neboť tyto jsou dokonce zaznamenány místem, které zaujímá. Lidé s jemnou vnímavou schopností, kteří se později usadí na takovém místě, postupně vycítí všechny takové myšlenky a city. Často se dostaví neočekávaný účinek: může se stát, že někoho může napadnout úplně cizí myšlenka, nebo jemu neznámý cit, jakmile se usadí na určitém místě. Důvodem toho je, že záření této myšlenky a citu se drží na tomto místě. A jelikož se myšlenkové vibrace mohou déle držet na tomto místě, než tam žil člověk, který tyto myšlenky myslel a vyslovil, pak na takovém místě, kde se usazujeme nebo žijeme, kde myslíme nebo cítíme, a kde zažíváme radost nebo zármutek, zůstává vliv, který nesrovnatelně déle trvá než život toho, který tam mluvil nebo myslil. Proto se v dřívějších dobách připravoval hrob na místě, kde dotyčný člověk obyčejně přebýval, kde si vytvořil své ovzduší, kde žil. Hrob označuje místo, kde obyčejně člověk zůstával. V Indii, kde jsou obvyklé pohřby žehem, označuje se místo, kde zemřelý vytvořil vibrace, sedadlem. Je možné, že na tom místě vůbec není pochován, ale tamní lidé je tak označují, aby zůstalo zachováno.

II. Hlasy (pokračování)

Tajemství požehnaného působení posvátných míst spočívá v tom, že tato svatá místa už dávno nejsou místy, nýbrž že se z nich staly živoucí bytosti. Od pradávna hlásali proroci ve Svaté zemi jméno Boží a zákon Boží existence. Proto je tato země neustále živou a působí na celý svět silně přitažlivě. Říká se, že odedávna rostou růže na Saadisově hrobě, že tam nikdy růží nescházelo. Tomu lze uvěřit, neboť on napsal svou Růžovou zahradu v touze po kráse. Ačkoliv se smrtelné Saadisovo tělo rozpadlo, žije dále krása jeho myšlenek, které kdysi oděl do slov, a nebylo by nic podivného, kdyby na jeho hrobě vydržely po staletí kvést růže.

Mnozí lidé se diví, že Indové při veškerém svém filosofickém myšlení a při hlubokém proniknutí do mystiky věří na takové věci, jako např. na svatou řeku. Myšlenka svaté řeky je symbol, má však mimo to jiný význam. Velcí mahatmové, kteří přebývají v himalajských výšinách, kde prýští Ganges a Džamna - odtamtud se oba proudy ubírají různým směrem, a nakonec se opět shledávají a splývají v jedinou řeku - představující ve skutečnosti zjev, který má hluboký smysl jak v symbolickém významu, tak ve své skutečné podstatě. Symbolický význam spočívá v tom, že oba proudy, které začínají jako jeden, později se rozdvoují, daleké míle cesty tekou odděleně, pak se opět k sobě přibližují a konečně se stékají blíže Allahabadu u města, které se jmenuje Sangam a je poutím místem. Význam symbolu nám ukazuje ideál celého stvoření. Na začátku je Jedno, které je při svém projevení dvojností a nakonec se opět stává jednotou. Mimo to však plynou myšlenky velkého mahatmy s vodou, spojeny s živým proudem Gangou, dolů do světa. Ganges přináší od mahatmy chvění a ke všem, kteří mu rozumějí, mluví hlasem moci, požehnání, čistoty a jednoty. Ale tíž lidé, kteří si nejsou vědomi tohoto požehnání, stanou se jeho podílníky koupelí v Gangu. Vždyť oni se nekoupají jen ve vodě, nýbrž též v myšlence, v něm obsažené, v myšlence plné síly a životnosti. Všichni, kdo to poznali, přišli též na tajemství Gangu. V četných sanskrtských básních můžeme čísti, jak zasvěcenci ve vlnách Gangu a Džamny poznávali hlasy vznešených duší a pociťovali vliv těchto bytostí jako by byl zprostředkován proudem vod.

V Mekce je studna zvaná Zemzem, ze které pili proroci všech dob. Nepili jen vodu, nýbrž pociťovali z ní, co v ní bylo

ponořeno a pak do ní vložili, co jí měli dát. Dodnes putuje poutník k tomuto místu a přijímá vodu jako požehnání.

V Indii je místo, kde měl ve zvyku sedat jakýsi velký lékař. Za svého života uzdravil tisíce nemocných, mnohé z nich v okamžiku. Na témže místě, zvaném Miran Datar, jej též pochovali. A ještě dnes tam přicházejí lidé a mnozí z nich, kdo se toho místa dotknou, jsou na místě uzdraveni.

Na východě se vypravuje historie pěti bratří, kteří na své cestě přišli do jakéhosi místa, kde každý z nich zjistil, že přišel o zvláštní jemu propůjčený dar. Zmateni a zarmoucení se ptali, co by mohlo být příčinou této ztráty. Konečně silou koncentrační se ujasnilo mudrci mezi pěti bratry, že ztráta nastala vlivem místa. Místo ztratilo život, bylo to mrtvé místo. A každému, kdo tam přišel, připadalo, jako by již v sobě neměl života. Vnitřní život se tomuto místu ztratil. S tímtež zjevem se shledáváme v krajinách, které byly po mnoho tisíc let osídleny a konečně ztratily sílu a životnost své země. Může-li pak kus země ztratit zevně sílu, může také vnitřně ztratit životnost, dech země.

Jsou místa, na nichž se cítíme osvěženi, na jiných místech se cítíme sklíčení, opět jinde zmateni a otupeni, nic nás tam nezajímá, nic nás tam nepřitahuje. Možná, že si myslíme, že je tím vinno počasí. Jsou místa, která nás neosvěžují, ačkoliv jsou krásná a mají nádherné klima. Narodí-li se umělec v mrtvém místě, jeho nadání se v něm nemůže rozvinouti. Schází mu potrava, jeho umělecký impuls je podlomen. Také rostlina nemůže sama od sebe existovat, potřebuje vzduch, slunce, vodu. Prorok však dokáže mrtvou krajinu inspirovat pouhým svým průchodem.

Dželel-ud-Din Rumi řekl již před staletími, že oheň, voda, země a vzduch jsou lidem jen věci, ale před Bohem jsou to živé bytosti, které podle příkazu působí a vládnou. Tím chtěl Rumi říci, že všechny věci, všechna místa se podobají gramofonovým deskám. Co do nich vryjeme, to reprodukuje. A naše duše a smysly to vnímají podle vývojového stupně.

Zdá se, že člověk dnes začíná věřit na tak zvanou psychometrii. Co je to psychometrie? Je to znalost řeči, kterou mluví věci, je to poznání, že předmět nemá jen barvu a tvar, nýbrž že obsahuje něco, co k nám mluví. To něco patří buď samotnému předmětu nebo člověku, který jej používá, ale je to předmět. Stává se, že přineseme do domu nějaký předmět a od té chvíle jiné předměty se začínají rozbíjet. Dokud ten předmět vlastníme, dotud přináší nepříjemnosti. Lidé, kteří znají z předmětů vycházející psychologické působení, mají se na pozoru, aby si

neopatřovali staré předměty, ať jsou již jakkoliv krásné a cenné. Kupují pro svou potřebu jen nové předměty. Při klenotech a drahých kamenech nemůžeme však tak jednat. Musí být staré. Velmi často lze zjistit, že právě šperky vykonávají na lidi, jejich povahu, jejich jednání a okolí větší vliv než kterákoliv jiná věc. Můžeme získat perlu, která snad od první chvíle přinese štěstí všeho druhu, snad ale také vyvolá opačné vlivy. Velmi často na skutečnost tuto nepomyslíme, působení však nastává a trvá. Také co na sobě nosíme, působí na naše zdraví, na stav mysli a na pocity. Jde-li o klenot, snad z něho mluví hlas tisíciletí. Stáří skvostů odpovídá také tradici, která za ním stojí, a této tradici propůjčuje výraz. Intuitivní, sensitivní a citlivý člověk může vědomě vnímat záření starých kamenů jako by k němu mluvily.

Ještě něco: dáváme-li někomu jídlo a nápoj, sladkosti, květiny nebo ovoce, předáváme mu také své myšlenky a pocity. To vše vyvolává vliv. U východních sufiů je zvykem darovat kus látky, květinu, ovoce nebo několik obilných zrn. Takový dar má hlubší význam. Nezáleží na tom, co se daruje, nýbrž na tom, co se dává s darem.

Jak málo víme, když trváme na stanovisku: "Věřím v to, co vidím." Avšak kdybychom dokázali vidět, jak působí vlivy, jak mluví myšlenky a city, jak se na nich podílí předměty a je předávajícím jiným, jak myšlenky a city, život a vliv se přenáší předmětem, pak bychom vlastnili podivuhodný dar.

III. Dojmy

Na mnohých místech nalézáme do kamenů nebo do kořenů vryté umělecké kresby. Rozeznáváme na skalách v horách do kamenů vryté znaky, jež už dnes nikdo nerozluští. Kdo však má intuici, může tyto znaky přečísti za pomoci ovzduší a citu, z nich vycházejících. Zevně jsou to nápisy, ale vnitřní podstatou je to nepřetržitě promlouvající zpráva, která vyjadřuje vše, co je v ní zaznamenáno. Nikdo z intuitivně založených cestovatelů nepopře skutečnost, že v zemích se starou tradicí přišel na mnohá místa, která svým způsobem zpívala hlasitě píseň minulosti.

V lesích a zahradách vnímáme ovzduší stromů. Také ty mluví o minulosti a říkají nám, jaké dojmy přijaly od lidí, kteří seděli pod nimi. Zvláště v Orientu je široce rozšířena pověra, že v určitých stromech sídlí duchové. Tento zjev se dá jednoduše vysvětlit tak, že člověk, který žil v bezprostřední blízkosti stromu, nebo našel pod ním přístřeší a tam o něčem přemýšlel, prožíval nějaký cit, vědomě nebo nevědomě způsobil chvění, jež strom

přijal do sebe a teď je vyzařuje. Onen člověk možná už zapomněl, na co tehdy myslel, ale strom neustále ještě opakuje, co kdysi přijal. Strom dokáže na něj přenesený hlas dokonaleji vyjádřit než skála. V tropických zemích, kde lidé v dřívějších dobách pěšky procházeli lesy a háji a obvykle hledali útočiště pod určitým stromem, tam tento strom přijal všechny jejich myšlenky a city. A intuitivní lidé rozuměli řeči tohoto stromu lépe, než kdyby byl mluvil živoucí člověk.

Se stejným zjevem se setkáváme u zvířat, jako např. u oblíbených zvířat, která žijí s člověkem, stále jsou s ním ve styku, a proto se podílejí též na jeho myšlenkách a citech. To se týká zvláště koní. Kdo to ví, postupuje opatrně při koupi koně a nehledí jen na původ a rasu, ale především dbá na to, aby kůň dobře vyzařoval. Zcela zdravý kůň velmi dobrého původu často přináší neštěstí. To vzniká tím, že na zvířeti zůstávají lpět a v jeho srdci jsou vryta zklamání a nezdary toho, kdo na něm jezdil. Životní postavení jezdcovo se možná zatím změnilo, ale co kůň přijal, působí dále. Na mne samotného udělal kdysi hluboký dojem pohled na koně a slona, na nichž výlučně jezdil maharadža z Nepalu. Zdálo se, jako by si byla ta zvířata vědoma vznešeného původu svého jezdce. Každý pohyb koně, každý pohled slona dokazoval přítomnost maharadžovu. A ještě více: všechno, co bylo vlastní maharadžovi - bolest a radost, život a osobní výraz - zdálo se, že se přeneslo na slona. Nejpodivuhodnější však byla skutečnost, že zvíře nebylo větší než ostatní sloni - povětšinou totiž slon působí tak majestátním dojmem pro svou velikost a také kůň nebyl větší než jiné koně. Avšak u těchto zvířat nezáleželo na velikosti, nýbrž na duchu a životě, který z obou mluvil a na živém citu v jejich srdcích, který projevovala navenek.

Zde se objevuje nový problém myšlenkového světa. Jaké následky pro nás může mít styk se zarmoucenými nebo šťastnými, s hloubavými nebo s moudrými, se šlechtnými nebo nízkými lidmi. Člověk se podílí na všem, co se děje s jinou, s ním spojenou bytostí a při všem vibruje, na čem se zúčastní. Je tomu právě tak, jako bychom slyšeli, že se projevuje ovzduší tohoto člověka, jeho výraz, řeč i čin. I nejšťastnějšímu člověku se vtiskne bolestný tón, je-li ve spojení s nešťastným člověkem. Tón zaznívá ustavičně, zpívá svou píseň, která neodvisle od celé symfonie zní zvláštním zvukem, jenž je neustále patrný. Chytrý člověk, který se spojuje s hloupým, přijímá tón, zcela jiný zvuk, jinou výšku tónu a druh než má základní tón člověka. Kdo se spojí s člověkem ušlechtilým, s osobností stojící na vysokém stupni, získá přes

všechny své nedostatky tón, který je pro naslouchající srdce jasně slyšitelný.

Není tak úplně nedůležité rozmyslet si, s kým se chceme stýkat nebo spojit. Z psychologického hlediska je to dokonce velmi důležité a rozdíl je dobře patrný. Neboť chytrý nechová se vždycky pozitivně vůči hloupému a stejně je tomu mezi dobrým a zlým. Positivní nemůže být vždycky pozitivním. Nastávají pro něho doby, kdy musí být negativním. Člověk tedy přejímá mnoho stykem. Velká moudrost je uložena ve slovech: "Člověka poznáme podle toho, s kým se stýká." Na Východě se věnuje velká pozornost této okolnosti zvláště po stránce duchovních vztahů. Pro lidi, kteří dychtí po duchovní pravdě, je styk s lidmi, kteří jdou stejnou cestou cennější než cokoliv na světě. Všechno ostatní přichází teprve v druhé řadě, styk je první a nejdůležitější. (1)

IV. O magnetismu bytostí a předmětů

Připravujeme-li něco, vkládáme do toho nejen svůj magnetismus, nýbrž též hlas naší duše mluví z věci, námi připravené. Intuitivnímu člověku např. není nesnadné najít v jídle, které se mu předloží, myšlenky kuchařovy. Nejen vývojový stupeň kuchařův, nýbrž i jeho myšlenky a nápady během přípravy jídla jeví se v pokrmu. Je-li během přípravy rozčilen, mrzut, vzdychá-li, cítí-li se nemocen nebo nešťasten, všechno vpracovává do jídla, které nám dá předložit. Znalost této skutečnosti přiměla Hindy, aby si brali za kuchaře brahmíny vysoké kasty a vývojového stupně, čistého života a vznešených myšlenek. Nejde tu o nějaký minulý zvyk, nýbrž o zvyk přítomné doby. Brahmín, mnohdy guru, který je učitelem jiných kast, je vhodným kuchařem. Dříve, když se ve všem, co dělal, viděla lidská osobnost, byl každý s to, ať jeho hodnost a postavení bylo jakékoliv, uvařit a připravit pro sebe a pro své přátele jídlo. Kdo si pozval přátele a příbuzné, prokázal jim velkou úctu a náklonnost, když jim předložil jídla, která sám připravil. Nezáleželo na jídle, nýbrž na myšlence, kterou vložil do jídla. (2)

Z dnešního života, jak se zdá zmizelo mnoho takových ohledů osobní povahy. Ale byly doby na Východě i na Západě, kdy každé malé děvče umělo háčkovat nebo příst a kdy bylo zvykem bratrovi, sestře, milému příteli nebo příbuznému věnovati některou vlastnoručně zhotovenou maličkost. Dnes se jednoduše koupí nějaký předmět v krámě. Ale nikdo neví, kdo jej zhotovil, zda jej pracovník dělal rád, jaké byl povahy a v jaké byl náladě. Zvláště v

dobách, kdy dochází mezi dělnictvem ke vření, ptáme se, co pracovník vložil do zhotoveného předmětu. Koná-li svou práci s láskou, probouzí každý steh novou myšlenku.

Ptáme se dále, kdo zhotovil vozy, povozy a lodi, jimž člověk svěřuje svůj život. Kdo zná rozpoložení myslí těch, kdo spolupracovali při stavbě Titanicu? Byl mezi nimi strůjce míru, který je učil, aby zachovávali během práce určitý rytmus myšlení a cítění? Všechno, co se zhotoví, má v sobě magický vliv. Zhotovíme-li nějaký předmět a máme-li přitom myšlenky protivící se jeho určení, znamená to budoucí nebezpečí pro předmět, např. pro loď nebo vlak, pro vůz nebo jiné vozidlo. Často se ocitne loď bez jakéhokoliv důvodu v nebezpečí, protože se bez jakékoliv hmotné příčiny zláme nějaká součástka. Při stavbě byla lodi přidána myšlenka zničení. V lodi působí. Je to něco živějšího než předmět sám. Stejně je tomu při stavbě domu. Jaké myšlenky vložil do domu stavitel a lidé zaměstnaní na stavbě? To všechno přichází v úvahu. Na věcech lpící myšlenka jest životní síla, kterou za účelem přesnější definice můžeme jmenovati též silou chvění. Pro mystika jsou tři druhy chvění: slyšitelná, viditelná a pocitová. Do předmětu vložená chvění nikdy nejsou ani slyšitelná ani viditelná, dají se jen vycítit. Čím mohou býti cítěna? Lidskou intuicí. Tím není řečeno, že člověk, který nemá intuici, tato chvění nevnímá. Také on je pozoruje, avšak nevědomě. Krátce: na všem, co vyrobí jednotlivec nebo kolektiv, lpí myšlenka, a tato myšlenka vykoná svůj vliv.

Síla do předmětů vložených vlivů odpovídá intenzitě pocitů. Tón zaznívá podle intensity, s jakou je rozezvučen. Udáme-li silně na klavír tón, zní po určitou dobu. Udáme-li jej méně silně, zní kratší dobu. Zároveň zazní tou silou, s jakou uhodíme a podle povahy nástroje, na němž jej vyloudíme. Jsou nástroje, jejichž struny chvějí velmi dlouho a potom nástroje, jejichž struny nezachvívají příliš dlouho a brzy se vrátí do klidu. Tak závisí působení na prostředníku, jež používáme při rozpoutání chvění.

Bůh je ve všem. Předmět je nástroj a vedle něho je člověk přímo životem. Člověk propůjčuje předmětu život. Dodává předmětu život během zhotovování a tento život trvá jako dech v těle. Z toho můžeme usouditi, že květiny, které přineseme nemocnému a kterým předáme myšlenku na uzdravení, tuto myšlenku přenášejí na nemocného. Pozoruje-li nemocný květiny, přijímá do nich vloženou léčivou sílu. Vedle požitku z jídla nebo sladkosti nebo z jiných věcí, které příteli přineseme s myšlenkou lásky, mohou tyto předměty v něm vyvolati pocit harmonie, mohou na něho blahodárně působit. Proto má každá maličkost daná a

přinesená vstříc s láskou a doprovázena harmonickou a dobrou myšlenkou větší cenu než předmět sám o sobě. Neboť podstatným není předmět, nýbrž co se za ním skrývá. Z toho si můžeme vzít poučení, že vždycky nezáleží na věcech, které v denním životě děláme nebo připravujeme, nýbrž na tom, že tyto věci předáváme dále s harmonickými a optimistickými myšlenkami, čímž se naše jednání ve svém působení a v pravé hodnotě stane tisíckrát větší.

Další poučka je, že můžeme vykonat velmi mnoho, když náš postoj a naše konání oživuje vědomí, že nejen zhotovujeme předměty, ale že jim též propůjčujeme život. Zda-li se nám zde neotvírá nové pole působnosti, oblast, v níž můžeme působit lehce, bez velkých nákladů a námahy? A výsledek této činnosti může mít daleko větší účinek, než si dovedeme pomyslet nebo představit. Není snad velkým požehnáním pro nás, můžeme-li udělati bez jakékoliv zevní domýšlivosti věc velké důležitosti? Dokonce při psaní dopisu vkládáme někdy do řádek věci, které se nedají vyjádřit slovy, a které přesto dopis může zprostředkovat. Jediné, láskyplnou myšlenkou naplněné slovo, které napíšeme, bude hlouběji působit než tisíce slov. Nepřipadá vám mnohdy, jako by k nám dopis mluvil? Neříká vždycky, co v něm je napsáno. Předává nám pisatele s jeho náladou a vývojovým stupněm, s jeho potěšením a odporem, s jeho radostí i zármutkem. Zprostředkuje více, než je v něm napsáno. Pomysleme na velké duše, které během dob přišly na zemi! Okolnosti jim byl nepříznivý. Při provádění díla, které chtěly vykonat, musely na každém kroku překonávat těžkosti. A přece pozdvihly svůj živoucí hlas. A tento živý hlas zazníval ještě dlouho po jejich odchodu. Šířil se potom celým vesmírem a dokonal to, co si tyto velké duše kdysi přály. Bylo třeba snad dlouhých staletí, než se stala účinnou a než něco zbudovala myšlenka velkých duší, zrozená v okamžiku. Ale bylo to něco cenného, něco, co přesahuje lidské pochopení. Kdybychom mohli změřit, co je duch, vážili bychom si člověka více, ne činíme nyní. Tak málo mu důvěřujeme, tak málo mu věříme, tak málo na něho dbáme a tak nízko hodnotíme v něm odpočívající možnosti. Kdybychom věděli, co je skryto v základu každé silné nebo slabé duše, věděli bychom také, že všechny možnosti jsou v něm připraveny a nikdy bychom člověka přes jeho nedostatky nepodceňovali nebo nízko nehodnotili. Poznali bychom, že Tvůrce je činným ve všech bytostech a tvarech, že je jen jeden tvůrce a že všechno, co se připravuje, staví a utváří, bylo stvořeno jím, jediné jsoucím, který působí a spravuje náš svět mnohosti.

V. O vlivu uměleckého díla

V uměleckém díle, které vytváří umělec, je uložen vedle s ním zpřízněné dovednosti a jím zprostředkované myšlenky ještě cit, který je v díle utajen. Když jsem navštívil Berlín (krátce po světové válce 1914-18), viděl jsem sochy, které stály okolo císařského zámku: všude kolem umělecká díla, která vyvolávala myšlenky hrůzy, strachu a zničení. Jakmile jsem je uviděl, řekl jsem si: "Jaký div, že to došlo tak daleko, vždyť tyto sochy vznikly před těmi událostmi." Umělecké dílo může být krásné na pohled, může dokazovat velkou dovednost, avšak dílem působí též myšlenka umělcova. Obraz nepůsobí jen dojmem, který má zevně zprostředkovat, ale také hlasem, který hlasitě mluví z jeho srdce. Dá se zjistit, že v každém obraze, v každé soše, v každém uměleckém díle je utajen hlas, který neustále prohlašuje, za jakým účelem bylo dílo vytvořeno. Mnohdy si umělec není vědom toho, co vytvořil. Dává se vésti fantasií. Za určitých okolností pracuje přitom proti svému uměleckému dílu a možná vyvolá působení, které si nepřál ani pro sebe ani pro budoucího majitele uměleckého díla.

Kdysi jsem navštívil kterýsi kostel. Nemohu popírat, že byl krásný, avšak byl podivný a jedinečný. Jakmile jsem spatřil složení jeho barev a obrazy, které mu dávaly charakter, divil jsem se, že tak dlouho mohl stát. Ve skutečnosti měl být už dávno zbořen. Krátce na to jsem se dozvěděl, že byl zbořen. Proč nemohl ten chrám existovat? Protože jeho stavitel byl svým plánem tak zaujat, že zcela zapomněl na rovnováhu ducha, který měl plán oživovat. Proto se dílo nepovedlo.

Jednou mne jedna přítelkyně zavedla ke svému známému, aby mi ukázala obrazy, které namaloval její muž. Jakmile jsem shlédl obrazy, zjevily mi celou historii malířovu, životní cestu jeho duše a utrpení, která prodělal. To všechno dosvědčovaly obrazy. A jaký byl stav známého, který vlastnil obrazy? Nic než žal a sklíčenost.

Jest lépe, když se má umělec na pozoru, aby nevytvořil dílo, které by mohlo vyvolat nežádoucí vliv, neboť pak jedná opatrně. A nesnaží-li se poznati ono působení, stane se mu známým. Je velmi snadné těšiti se z nějaké malířské myšlenky, ale ponejvíce si neuvědomíme, že nejen myšlenka, avšak především její výsledek - její ničivé nebo povzbuzující působení - je důležité.

Vstoupíme-li např. na lodi, zvláště na lodi v kanálu La Manche do kajuty, první náš pohled padne na obrázek člověka, který si navléká záchranný pás, aby neutonul. Tento první dojem,

který získáme - je první amen. Obrázek je nepochybně poučný, ale psychologicky pochybený. Je-li takové poučení nutné, bylo by lepší, kdyby se teprve po odplutí, až si pasažéři na loď zvyknou, daly kolovati ilustrované pokyny. Také jest to více nerozumné - a vlastně bychom měli užít jiného slova - umístiti ve školní místnosti nebo kapli zobrazení umírání, na příklad smrti světce nebo mistra, zvláště, když jde o svatého nebo mistra, který ve skutečnosti nikdy neumřel.(3)

Stejně je tomu s básněním. Hindové mají svou psychologii básnění, které se básníci musí naučit, dříve než si mohou dovolit psát básně. Neboť básnění nemá jen vyjadřovati rytmus a vzlet básníkovy ducha. Básnění znamená daleko více: stavěti, tvořiti a také vynechávati. Básně mohou někdy míti vliv na vzestup nebo úpadek velkých lidí, k jejichž počtě byly složeny. Jsou spojeny s věděním. Básník možná mluví vznešenými slovy o nějakém člověku, a přece může stavba slov nebo ztajená základní myšlenka působiti nezdravě. Tu se neškodí jen člověku, pro nějž byla báseň napsána. Když dotyčný člověk je silnou osobností, tu se někdy škoda obrátí zpět k básníkovi a navždy jej sklátí. A nyní se ptejme, zda drama nebo tragédie není škodlivá. Mnoho věcí je pro nás škodlivých, ačkoliv jsou to zároveň věci zajímavé. Mimo to se mnozí lidé cítí více přitahováni svým smyslem pro tragické než čímkoliv jiným. Takový sklon se jim zdá přirozeným, neboť je to stará rána, která se na okamžik znovu rozjitruje, což je možná příjemné. Pocit ten se dá možná označit jako bolest, působí však zároveň blaženě, dotýká-li se rány. Zaručeně nadbytek tragického není pro každého žádoucí. Naproti tomu umělecky založený člověk, který miluje básnické umění a poesii, nachází v tragédii potravu pro svého ducha. Připravili bychom se o velkou radost, kdybychom nechtěli číst Shakespeara. Kdo píše básně o nějakém králi nebo vládci nebo o komkoliv, vyvolává přímé osobní působení. Působí všeobecně a dokonce velmi vážně.

Co jsme právě řekli, bylo vysloveno z psychologického hlediska. Tím není řečeno, že je to hledisko sufiů. Sufi miluje poesii. Ve svém zalíbení pro toto umění mnohdy při vyjádření pocitů, snahy, touhy, zklamání, bolesti srdce jde velmi daleko. Z psychologického hlediska ani to není správné.

Pro hudbu platí totéž. Pro hudebníka je velmi zábavné komponovati jakousi magicko-evokatívni hudbu, líčiti jak stoupá příliv, jak ničí město se všemi jeho obyvateli. Považuje-li hudbu v té chvíli jen za potěšení, za podivuhodný nápad, přece ona i tehdy působí.

Nejvíce povšimnutí hodné však je, že každé umění - poesie, hudba nebo pohyby při tanci - vyvolávají myšlenku nebo cit, jejichž působení je výsledkem celé činnosti. Umění je svým způsobem pokrývka. A každá sféra potřebuje takové přikrývky, aby se v ní mohl projevit život. Tak je hudba světem, básně světem, výtvarné umění světem. Kdo žije ve světě výtvarného umění, ten mu rozumí a umí jej ocenit. Kdo chce nahlédnouti do hudby, musí v ní žít a její svět probádati co nejpodrobněji. Jinými slovy: nestačí být hudebně založen a věnovati se hudbě celým srdcem a duší. Je nutno vyvíjeti též intuici, abychom vnikli do její podstaty stále hlouběji. Je to podivuhodné poznání, že umění ve všech svých projevech je živou silou, která podává zprávu o dobrém nebo zlém. Co nám líčí fresky ve starých italských palácích a co nám představují starověké obrazy, to není vše, co nám přinášejí. Zpravují nás přímo o minulých dějích, o lidech, kteří je vytvořili, o vývojovém stupni, o pohnutkách a o duši těch lidí, o duchu oněch dob. Zde vidíme, že naše myšlení a cítění se přenáší nevědomky na všechno, čeho používáme, na místo, na skálu, strom, na sídlo, v němž přebýváme, na věci, které připravujeme. Uměním však umělec vyjadřuje dokonale hudbu své duše a ducha. Umělec nepostupuje automaticky, nýbrž velmi často si přeje vědomě zapůsobit. A toto působení rozpoutává opět další působení. Z toho vidíme, že nestačí, učíme-li se umění nebo je provozujeme. Máme-li je dovést k dokonalosti, musíme rozuměti jeho psychologii. Tak naplňujeme účel svého života.

VI. O životě myšlenky

Bůh je vševědoucí, všemohoucí, všepronikající, jest jediné bytí. Z toho vyplývá, že Absolutno je živé bytí, jediné bytí, že neexistuje nic takového jako smrt, jako konec. Každá bytost, každý atom má pokračování, protože život je ustavičný. Konec nebo smrt je jen změna. Proto každé myšlence, která prošla naší myslí, každému citu, který prošel naším srdcem, každému slovu, jež jsme jednou vyslovili, aniž bychom dále na ně myslili, každému skutku, který jsme učinili a opět na něj zapomněli, vnukáme život a tento život pokračuje. Je to, jako by poutník na své cestě roztrousil z ruky seménka. Rostliny, které na tom místě později vyrostou, nikdy neuvidí. Jen ta semena zasel. Zůstanou ležeti na zemi, země je přijme, voda je posílí, slunce a vzduch je přivedou ke vzrůstu.

Náš život je bydliště a všechny věci - myšlenky, slova, skutky a pocity - se v tomto sídlu od chvíle zrození pěstují a

dorůstají, až nesou plody. Sotva si dovedeme představit, že tomu tak je. Myslíme si, že slovo zanikne, jakmile se vysloví, že je konec činu, jakmile se dokoná, že jsme něco cítili a že už tento cit neexistuje. Ve skutečnosti nastala změna a my si této změny nejsme vědomi. Něco víme, co náhle naší myslí uniká, a my si myslíme, že je to pryč. Ale ono je to stále zde, trvá to a jde svou cestou. Neboť to je život a ve všem je život. Život však trvá, a protože všechno je život, není smrti.

Zajisté narození a smrt, začátek a konec jsou jména různých zjevů v mechanickém působení vesmíru. Je to druh automatického působení, které v nás vyvolává představu, že něco začíná a něco končí. Zvoníme-li na zvon, trvá naše jednání jen okamžik, ohlas však zůstává. V našem vědomí naproti tomu ohlas trvá jen tak dlouho, dokud je slyšitelný, pak se chvěje dál, aniž jej slyšíme. Avšak kdesi ještě je a trvá. Hodíme-li kamen do moře a on rozvlí vodu, vůbec si nepomyslíme, v jaké míře zapůsobíme na zvlňené moře. Co můžeme vidět, to jsou jen malé vlny a kruhy, způsobené vržením kamenem před našimi zraky. Ty skutečně vidíme. Avšak v moři způsobené vlnění jde daleko dále, než si dovedeme představit. Co jmenujeme prostorem, je daleko jemnější svět. Pojmenujeme-li jej mořem, je to moře z nejjemnějšího fluida, pojmenujeme-li jej zemí, je to neporovnatelně úrodnější země, než všechno, co nazýváme zemí. Všechno do sebe přijímá a vše mu dává v sobě sklíčiti. Živí všechno a způsobuje vzrůst všeho. Ale naše oči to nevidí, naše uši to neslyší.

Neburcuje v nás tento myšlenkový postup pocit zodpovědnosti za každé naše hnutí, za každou naši myšlenku, za každý cit, který projde naším rozumem a srdcem? Vždyť nepromarníme ani jediný okamžik svého života od chvíle, kdy víme, jak své jednání máme učiniti užitečným, jak máme své myšlení vésti a vyjadřovati patřičnými slovy a jak si můžeme vytvořiti vlastní příhodné prostředí pomocí svého jednání a vnímání. Jaká je to zodpovědnost! Zodpovědnost, kterou nese každý člověk, je větší než panovníkova. Každý má rovněž vlastní království, za něž je zodpovědný, království, které vůbec není menší, nýbrž nesrovnatelně větší než všechna pozemská království. Z toho se máme naučiti opatrně a svědomitě si uvědomovati svou zodpovědnost při všem jednání. Každý člověk o ní neví, nezná sama sebe a neví nic o tajemství života. Potácí se jako opilec ulicemi města. Neví, co činí a zda ke svému prospěchu či nikoliv.

Jak může žít myšlenka? Jakým způsobem žije? Potřebuje k životu těla, mysli, dechu? Zajisté! Především musíme vědět, že dech, jak vychází ze svého původního zdroje, hledá si tělo, bydliště, kde by mohl být činný. Myšlenka, která jako paprsek ducha - ducha, jenž se dá přirovnati ke slunci - vytryskne ze svého zdroje, podobá se tělu. Myšlenka se tak stává bytostí a žije jako bytost. Takové bytosti se jmenují v sufistické řeči "mavakul", elementární bytosti. Žijí a mají splnit určitý úkol. Lidé je ožívují a za nimi stojí účel, který jejich životu dává směr. Představme si, jak je to strašné, když člověk v neovládaném okamžiku vyjádří svou zlost, svou vášeň, a v takové chvíli musí začít žít vyslovené slovo a musí splnit svůj účel. Je to, jako bychom kolem sebe vytvořili nepřátelské vojsko. Některá myšlenka má snad delší život než jiná, podle životní síly, která jí byla předána. Čím silnější je její tělo, tím déle žije. A síla tohoto myšlenkového těla závisí na energii lidského ducha.

Jednou se mě někdo ptal, jak vypadají elementární bytosti. Odpověděl jsem: "Vypadají právě tak jako vaše myšlenky. Myslíte-li na člověka, mají podobu člověka. Myslíte-li na ptáka, mají podobu ptačí. Myslíte-li na zvířecí, dostávají tvar toho zvířete. Neboť tyto bytosti jsou obrazy vašich myšlenek."

Elementární bytosti jsou vytvářeny lidmi. Vane-li vítr, zuří-li bouřky a přinášejí zničení, považujeme to za mechanický přírodní zjev. Ale tento jev není jen mechanickým děním, je doprovázen pocity lidí, intenzivními city lidí. Tyto city se stanou obrovskými bytostmi, které přejímají vedení. Podobajíce se zdroji síly, živí větry a bouřky, povodně a sopky. Ze stejného důvodu musí přinést bližním milost Boží myšlenky, v nichž prosíme o požehnání např. o déšť. Na Východě se nazývá déšť milostí Boží. Sluneční svit jasného nebe, nesčetná požehnání přírody, čistý, srdce osvěžující vzduch, jaro, dobrá sklizeň, květiny, plody a zelenina, všechna požehnání, jež nám dává nebe a země, také podléhají mocnostem, které za nimi jednají. Jako příroda mechanickým působením dává stoupati vodní páře ze země k nebi, a jako se tam pára shlukuje v oblaka a ta způsobují déšť, tak také myšlenky, city, slova a skutky mají svou mechanicky působící stránku a tato jejich práce řídí dění vesmíru. Z toho můžeme vyzorovat, že nejen mechanické působení přírody, nýbrž též jako mechanismus působící lidské myšlení, řídí celé dění přírody.

Z toho lze pochopit, že zodpovědnost člověka je větší než kterékoliv jiné bytosti na světě. Na Východě se říká, že Bůh pravil: "Složili jsme svou důvěru v hory, ale ty nemohly unést takovou tíhu. Přenesli jsme svou důvěru na stromy, ale ty nebyly s to ji

převzít. Pak jsme svou důvěru přeložili na člověka a člověk ji na sebe vzal." (4) Bohem nám svěřený statek je naše zodpovědnost, naše zodpovědnost nikoliv jen vůči okolí a lidem, s nimiž se potkáváme v denním životě, vůči naší práci a životním zájmům, nýbrž i vůči celému stvoření. Jsme zodpovědni za přínos, který poskytujeme stvoření: má být potěšující, má pomáhati, aby nastal lepší a harmoničtější stav naší sféry, ve světě, na zemi.

Když se tak chováme, známe svou zodpovědnost. Když však si toho nejsme vědomi, nepoznali jsme účel svého pozemského života.

V období dětského života je období, kdy dítě nic neví. Poslušno zvědavosti a nálady, ničím cenné, krásné věci. Když povyroste, začíná pociťovati svou zodpovědnost. Pocit zodpovědnosti je známkou zralosti. Tak začíná také zrající duše pociťovati zodpovědnost. Tou chvílí začíná člověk žít, v tom okamžiku se duše znovuzrozuje. Dokud duše není znovuzrozena, nevejde do království Božího. Království Boží je zde na zemi. Dokud si člověk není vědom své zodpovědnosti, nepoznává království Boží. Teprve uvědomění zodpovědnosti mu otevírá království Boží, a v tom spočívá zrození duše. Aby se tato myšlenka slovně zdůraznila, existuje v sanskrtu zvláštní označení člověka, který si uvědomuje Boha, slovem "Brahman", Stvořitel. Jakmile člověk pojal tuto myšlenku, je mu jasné, že každý okamžik jeho života je tvůrčí jak zevně tak vnitřně. A když teď za všechno, co tvoří nese zodpovědnost, je také zodpovědný za každý okamžik svého života. Potom se v jeho životě už nic neužitečně nepromarní. Ať už jeho životní postavení je jakékoliv, jakkoliv bezmocné a bídné, jeho život přesto není promarněn, neboť v každém hnutí, ve všech myšlenkách a citech je činna jeho tvůrčí síla, neustále je činný. V sanskrtu je ještě jiný termín pro Brahmana, a to slovo "Duida", znovuzrozená duše. Ve chvíli, kdy tohle všechno poznáváme, naše duše se znovuzrozuje, neboť naše znalost života se mění, náš život vstupuje do jiné sféry, naše jednání se mění.

Jděme dále: jsou lidé, kteří se někdy zdají být nečinní. A mnohý z nás si skrytě myslí: "Ovšem, tito lidé stojí na vyšším duchovním stupni. Ale co dělají? Co tvoří?" My totiž rozumíme činností ustavičný spěch, shon, neustálou zaměstnanost. Něco se musí dělat, i když je to nedůležité, tak se obyčejně soudí. Jde-li však o člověka duchovně pokročilého, dělá něco, i když zevně zdánlivě nic nedělá a může vnitřně působiti daleko více, než jak lze zjistiti podle zevního zdání. Tohle by mohla vysvětlit historka o jednom madzubovi. Madzub je člověk, který je považován za

člověka ve světských věcech nečinného, o němž si mnozí lidé myslí, že postrádá vnitřní rovnováhy. Na Východě, kde takové osoby chápeme, chováme je v úctě. Před mnoha staletími žil v Kašmíru takový madzub, jemuž maharadža povolil, aby se mohl podle libovůle pohybovat v jeho paláci a zahradách, a věnoval mu kus půdy, kde by mohl bydlet. V jedné ze zahrad byl miniaturní kanon, s nímž si madzub čas od času rád pohrál. Popadl jej a namířil jej jižně, severně a do všech nebeských stran. Pak jej znovu obrátil, dělal různé posunky. A když toto své počínání skončil, zdál se býti velmi spokojen. Vypadalo to, jako když bojuje a nakonec vítězí, což jej potom velmi obšťastňovalo. To se stalo v době, kdy maharadža Randžit Singh vyzbrojil vojsko a odtáhl do války, kterou měl úspěšně zakončiti. Válka sice trvala mnoho, mnoho let, věci se pomalu vyvíjely a často se dlouhý čas nic neudálo. Avšak po každé, když si madzub hrál s dělem, došlo k bitvě.

V Hyderabadu byl madzub, který měl ve zvyku každého obtěžovati a za lidmi volati tak zlé nadávky, že se mu lidé vyhýbali. Kdosi však přes všechno tupení se k němu odvážil přiblížiti. Madzub se ptal: "Co chceš?" Muž odpověděl: "Za šest měsíců se dostane má rozepře před soud a já nemám peněz, nemám prostředků. Co mám dělat?" Madzub řekl: "Vypravuj mi, čeho se věc týká, ale mluv pravdu!" Muž mu všechno řekl. Madzub pozorně naslouchal. Pak napsal na zemi: Žaloba se zdá neopodstatněná, a proto musí býti zamítnuta." A k tomu dodal: "Jdi! Případ je vyřízen!" Muž šel před soud. Protivník měl k ruce mnoho právních odborníků a zástupců, jemu však nikdo nepomáhal, neboť byl chudý. Soudce si dal případ vyložiti od obou stran a pak vyslovil tatáž slova, která madzub napsal na zemi.

Jaký je význam této události? Je to jen výklad Kristových slov, že máme vstoupiti do království Božího, že každá duše má království Boží v sobě. Být si vědom tohoto životního tajemství, znamená otevřít oči pro království Boží. Pak má smysl a vliv všechno, co děláme, a nic se neztratí. Neuskuteční-li se něco hmotně, nic to neznamená, protože se to uskuteční duchovně. Tam nic nezmizí, tam se nic neztratí. Co se nestane na naší pozemské úrovni, stane se v jiné sféře. To se však znovu odrazí na naši úroveň, neboť mezi oběma úrovněmi je neustálé působení a protipůsobení. Jinými slovy: jestli to, co činíme, se nestane na naší úrovni hmotnou skutečností, zrcadlí se to přece jen z jiné úrovně nazpět na naši a zhmotňuje se to. Toť vše. Myslíme-li si: "Neuskutečnil jsem to," znamená to jen, že čas a okolnosti si ještě

nevyžádaly toto uskutečnění. Ale co jednou vyzářilo, musí se uskutečnit.

VII. Myšlenka a představa

Postoje a hnutí našeho nitra spočívají na pěti různých vlastnostech nebo schopnostech, z nichž nejvíce hodná pozornosti se může označiti slovem "mysl". Co je mysl? Tvůrce myšlenky a představy. Je to pozemské království, v němž klíčí a vzrůstají rostliny - myšlenky a představy. Tam žijí dále, ačkoliv stále nové klíčení a pučení nám znemožňuje viděti dříve povstalé rostliny a stromy, takže si uvědomujeme jen nově vyrostlé. Tak se stává, že ne vždycky jsou přítomny zapomenuté myšlenky a pocity a že ne vždycky vidíme kupředu. Když však chceme znovu nalézt myšlenku, které jsme už jednou dali podobu, můžeme tak učiniti ihned, protože je tu. Část naší mysli, která není našemu vědomí bezprostředně patrna, jmenuje se podvědomí. Co nazýváme podvědomím, leží na povrchu a ukazuje nám s veškerou jasností ty z našich myšlenek a představ, na něž jsme právě myslili a jež jsme pozorně vnímali. Přece však nepřestávají existovati všechny představy a myšlenky, které jsme už jednou měli.

Jakým způsobem trvají? Ve tvaru, který jí dala naše mysl. V našem hmotném světě nabývá duše tvaru, vzatého z tohoto světa. Právě tak přejímá myšlenka tvar vypůjčený ze světa mysli. Jasná mysl může proto dodati myšlence zřetelný a jasný život, zřetelný a jasný tvar. Nejasná, zmatená mysl způsobuje nejasné, zmatené myšlenky. Pravdivost této myšlenky lze pozorovati ve snech: lidé s jasnou myslí mají jasné, zřetelné sny, avšak sny lidí s nejasnou myslí jsou zmatené. (5) Zajímavé jest také pozorovati, že výtvarní umělci, básníci a hudebníci, kteří milují krásu, mají krásné sny, zatím co sny lidí, kteří žijí v pochybách a bázni, mají tomu odpovídající charakter. To nám dokazuje, že mysl dává myšlence tělo, mysl propůjčuje každé myšlence tvar, a tento tvar dovoluje myšlence dále žíti. Tvar myšlenky není znám jen tomu, kdo tuto myšlenku myslel, nýbrž též tomu, kdo tuto myšlenku přejímá, v jehož srdci se obrazí. Tak se stává, že mezi lidmi nastává tiché pouto, obrazí-li se myšlenkové tvary jednoho v mysli druhého. Tyto myšlenkové obrazy jsou jasnější a mocnější než slova a mnohdy působí mocněji než slova, neboť mluva je omezena, myšlenka naproti tomu má větší výrazové prostředky.

Představa je neovládnutá myšlenka. Bylo by nyní otázkou, zda je dobré mít silné představy. Ano, je dobré býti silný. Jsme-li silní, pak jsou silné též představy a myšlenky, pak je silné vlastní

já. Při silných představách nad to vychází z člověka síla, kterou vyzařuje a kterou nekontroluje. Proto nejsou silné představy vždycky dobré. Naproti tomu je žádoucí, aby myšlenka byla silná. Neboť co je myšlenka? Myšlenka je sama sebe řídící a se kontrolující představa. Když má myšlenka tělo, je vázána na místo nebo se šíří stejnoměrně celým vesmírem? Tato otázka je těžká. Uvažujeme především, zda mysl člověka, uvězněného ve vězení, je rovněž poutána na vězení nebo zda může proniknouti dál a opustiti vězení. Určitě může. Jen tělo lidské musí zůstat ve vězení, avšak lidská mysl se může ubírat kamkoliv. Ve světě mysli vytvořená myšlenka zůstává za určitých okolností věznem svého předmětu nebo pohnutky, věznem vlastního zdroje nebo použití v jedné sféře či v jediném okruhu, kde plní své určení. Nicméně je to myšlenka a ta může v jediném okamžiku dosáhnouti kteréhokoliv místa ve vesmíru. (6)

Zkoumáme-li podstatu mysli, narazíme ještě na jinou obzvlášť důležitou skutečnost: každá mysl přitahuje myšlenky svého druhu a obrazí je, právě tak, jako se určitá země hodí zvlášť pro květiny, opět jiná pro ovoce, zatím co třetí druh země plodí jenom býlí. Tak také zrcadlení, padající z jedné mysli na druhou, uskuteční se jen v té mysli, která je přitahuje. Zde je důvod, proč stejné se přitahuje. Dostane-li se zločinec, zloděj do Paříže, jistě se tam setká s jiným zlodějem. Nebude mu za těžko se dovědět, kde takový bydlí a ihned se s ním sejde. Neboť jeho mysl se stala nádobou všech takových podobných myšlenek. Jakmile se setkají pohledy dvou stejně smýšlejících lidí, nastává mezi nimi spojení a napadnou jim stejné myšlenky.

Denně můžeme v životě pozorovati, jak stejné stejným je přitahováno. Tato zvláštnost spočívá v tom, že naše mysl přijímá určitý a každému z nás odpovídající charakter a že všechny tyto myšlenkové obrazy, mající zvláštní charakter, se objevují v naší mysli. Kdo umí tento zjev pozorovati v běžném životě, sleduje jej s takovým zájmem, že jeho pravdivost vidí potvrzenu v každém okamžiku. Vznešenější mysl vždycky vábí a zrcadlí vznešenější myšlenky. (7) Kamkoliv se taková myšlenka může dostat, vždycky dospěje k této mysli, je přitahována půdou té mysli, která je pro ni připravena. Obyčejná mysl přitahuje obyčejné věci. Kdo má např. ve zvyku jiné kritisovat, bude dychtivě naslouchati kritice, protože se o kritiku zajímá a nalézá v ní potěšení. Namůže odolati pokušení dát si něco zlého vykládati o jiném. Zlá pomluva je mu dražší, neboť sám tak mluví. Avšak uším člověka, jemuž jsou takové myšlenky cizí, zní podobné řeči rovněž cize. Jeho srdce, které odmítá všechno neharmonické, nenachází v tom zalíbení. A

tak svět myslí je království, vlastnictví člověka. Co do něho člověk zaseje, to z něho sklídí, co od něho žádá, toho se mu dostane.

Zahloubáme-li se více do metafysiky, vyvstane nám otázka, co dává myšlenému obrazu tvar. Tato otázka je velmi subtilní. Materialisticky založený vědec na ni odpoví, že jsou myšlenkové atomy a že se shlukují a vytvářejí formu a že tímto spojením způsobují myšlenkový útvar. Chce-li to ještě předmětně vysvětlit, řekne že v mozku jsou malé myšlenkové obrazy. Právě takové jako v kinematografii a tyto že postupujícím pohybem vytvářejí formu. Vědec tohoto druhu nevidí nic než tělo a proto chce též tajemství veškerého života nalézt v těle a ve hmotném světě. Ve skutečnosti však je mozek jen nástrojem, který činí myšlenku přehlednější. Myšlenka však je větší, širší, hlubší a vyšší než mozek. Myšlenkový obraz se vytváří myšlenkovým dojem. O tom se nedá pochybovat. Nepřijímala-li by mysl dojmy, nebyly by myšlenky jasné. Např. slepec, který po celý život neviděl slona, nemůže si o slona udělat představu, neboť v jeho mysli není připraven tvar, který by mohl vytvořit obraz na rozkaz vůle. Mysl musí totiž znáti vzor, dříve než něco zpodobní. Je jakýmsi zásobníkem všech tvarů, které člověk viděl. Nemůže se tedy zrcadlit tvar v mysli slepého člověka? Může, ale takový obraz zůstane nedokonalý. Přenese-li se nějaká myšlenka na slepého, tento přijme myšlenku jen z půli, protože nemá onu její část, kterou by měl odebrat ze své myšlenkové zásobárny. Přijímá jen na něj vržené zrcadlení. Má tudíž neurčitou představu o předmětu, nemůže si ji však udělati zřetelnou, poněvadž jeho mysl dosud nikdy předmět nezpodobnila.

Myslí pevně pojatý myšlenkový útvar působí na mozek. Mozek se dá srovnati s fotografickou deskou. Myšlenka - a to jak vlastní tak cizí - dopadá na mozek jako zrcadlení na fotografickou desku. Ale ještě tu je druhý postup: jako fotografická deska, tak také myšlenka se vyvolává. A čím se vyvolává? Je nějaká vývojka, do níž lze tuto fotografickou desku položit? Ano! Touto vývojkou je naše inteligence. Vyvolává obraz a činí jej našim vnitřním smyslům jasnější. Vnitřními smysly chceme označiti vnitřní část pěti smyslových orgánů. Zevně probouzí sice pět smyslových orgánů představu pěti smyslů, vpravdě však je jen jeden smysl. Pomocí pěti zevních orgánů vnímáme různé věci, a to nás přivádí na myšlenku, že máme pět smyslů.

Jsou visionáři, kteří si dokáží představit různé barvy myšlenek, představ a citů. Podobná představa je nepochybně spíše symbolické povahy než skutečnosti. Barva myšlenky odpovídá stavu mysli. Ukazuje, kterému prvku náleží myšlenka,

udává, zda se má připsati prvku ohně, vody nebo země. Jinými slovy: jde-li o prvek vody, způsobuje sobě odpovídající barvu a obklopuje ji myšlenkou jako jakousi atmosférou. Zahlédnou-li visionáři nějaký myšlenkový útvar jako barvu, vnímají, co myšlenku obklopuje, co je přiměřené charakteru myšlenky. Na pozemský zisk namířené myšlenky jsou spojeny s prvkem země, myšlenky lásky nebo náklonnosti náleží prvku vody, šíří kolem sebe sympatie. Pomstychtivé, ničivé, zlovolné a škodlivé myšlenky dají se přičísti prvku ohně. Nadšené, odvážné, nadějně, vyšším snahám odpovídající myšlenky patří prvku vzdušnému. Myšlenky na ústraní, samotu, klid a mír ztělesňují prvek éteru. To jsou zvláštní známky některých myšlenek ve vztahu s pěti prvky.

Žádný z prvků není nadřazen ostatním. Naproti tomu nadřazenost myšlenky je způsobena zorným polem mysli. Kdo stojí na zemi, má před sebou horizont, to je zorné pole. Jiný člověk, stojí na špičce věže a odtamtud vidí širší obzor, má jiné zorné pole. Podle zorného pole člověka také myšlenka stojí na vyšším nebo nižším stupni. Ostatně nikdo si nemůže nějakou myšlenku nebo myšlenkový obraz postavit před oči a říci: "Toto je nižší myšlenka", nebo "toto je vysoká myšlenka". Myšlenka není pozemskou mincí, aby mohla býti ceněna níže nebo výše. Zdali je vyšší nebo nižší, to závisí na pohnutce, která je v ní skryta.

Také myšlenkový obraz působí na postavu a výraz člověka. Vždyť myšlenka má vlastní řeč, která se zároveň projevuje jako písmo, pokud je umíme číst. Písmo dá se vyčísti z tváře a postavy člověka. Každý jej může rozluštit až do určité míry, ale je těžké poznati a určití písmena a abecedu tohoto písma. Je však tajemství, jehož znalost nám otevírá bránu ke znalosti myšlenkové řeči: chvění a směr, který si tato chvění razí. Myšlenka je činna v lidské postavě a kolem člověka a prozrazuje se oku na viditelné části člověka. Její působení podléhá určitému zákonu: zákonu směrovému. Podle toho, zda se síly řídí doleva nebo doprava, nahoru nebo dolů, způsobuje směr myšlenkových záchvěvů obraz, který jasnovidec tak jasně vidí před očima jako dopis. Není pochyby o tom že jasnovidec není odkázán na viditelnou postavu člověka, aby přečetl jeho myšlenku. Vždyť by nebyl jasnovidcem, kdyby nebyl přístupem zrcadlení, takže se každá myšlenka v něm zrcadlí, čímž se mu všechno stává jasnější. Nadto nepotřebuje napřed spatřiti obraz myšlenky na viditelné postavě, aby ji poznal. Poznává ji už z ovzduší. Myšlenka, ať je jakéhokoliv druhu, volá: "Já jsem ta a ta myšlenka." Neboť myšlenka má řeč, má hlas, má dech, má život.

VIII. Paměť

Paměť je duchovní vlastnost, která je právě tak významná jako mysl. Je to registrační přístroj, který všechno zaznamenává, co mu přinese pět zevních smyslů. Co vidíme, slyšíme, čicháme, cítíme a ochutnáváme, zaznamenává se v naší paměti. Tvar, obraz, malba, jež jsme jednou viděli, mnohdy nám utkví po celý zbytek života v paměti, pokud je tato dobře zaznamenala. Během našeho života na této zemi přejde mnoho slov naším uchem, některá slova však, která paměť přijala, zůstanou v ní stejně živá po celý život. Stejně je tomu s hudbou. Krásná hudba, kterou jsme si jednou poslechli a zaznamenali v mysli, utkví v nás navždy. A mechanismus naší paměti je tak živý, že vždycky může reprodukovat, co zaznamenal. Je vždy připraven. Kdo jednou čichal a vnímal příjemnou vůni, vzpomene si na ni. Také chuť, dotek - utkví v paměti.

A všechno je v naší paměti lépe zaznamenáno než v poznámkovém sešitu. Neboť jelikož poznámkový sešit je něco mrtvého, je mrtvé vše, co je v něm napsáno. Paměť je živá a co zůstane v paměti, je proto také živé a má životnost. Příjemný záznam v naší paměti je nám mnohdy tak cenný, že bychom za něj dali celý objektivní svět. Měl jsem kdysi velmi pohnutý rozhovor s jakousi vdovou, které jsem měl na přání jejího příbuzenstva dát pokyn, aby šla konečně mezi lidi a do společnosti a vedla společenštější život. Když jsem ji navštívil a projednával s ní tuto otázku, prohlásila mi přátelským, klidným tónem: "Nic v tomto životě, ani to nejpříjemnější mne nemůže potěšit. Jedinou mou radostí je vzpomínka na mého milovaného muže. Všechno ostatní mě činí nešťastnou a zničenou. Pokud pro mne vůbec existuje radost, je to myšlenka na mého milovaného manžela." Nemohl jsem nic dodat, čím bych jí připravil o její radost. Kdyby jí byla vzpomínka způsobovala zármutek, byl bych jí domluvil. Avšak vzpomínka jí dělala radost, bylo to její jediné štěstí. Viděl jsem, že žije v sati, a velmi na ni dbá. Nebyl jsem již schopen slova.

V paměti je skryto tajemství nebe a pekla. Omar Chajjam praví ve své Rubayatě: "Nebe je obrazem vyplněného přání, peklo je stínem planoucí duše. Co je nebe a země? Kde jsou? Jedině a pouze v paměti. Proto paměť není ničím malým. Je to něco, co se skrývá v mozku. Je to něco živého, je to něco tak velkého a širokého, že omezená hlava to nemůže pochopit. Je to svět sám o sobě a v sobě."

A nyní otázka: "Co to má znamenat, když člověk ztratí paměť? Je to způsobeno mozkovou poruchou?" Můžeme odpovědět, že nikdo ve skutečnosti neztratil paměť. Člověk snad může ztratit paměť, paměť jej však nikdy neopustí. Neboť paměť je vlastní lidská podstata. Nestává se nic jiného, než že mozek vlivem poruchy už nemůže rozeznávat, co obsahuje paměť. Kdo ztratil paměť během života, vlivem mozkové poruchy, přesto paměť má. A ta se mu po smrti zase zjasní. Jak to? Protože se mysl zřetelně liší od těla. To znamená, že mysl je od těla se lišící a na něm nezávislá podstata. Mysl je potud na těle závislá, že vnímá smysly z vnějška přijaté dojmy. Ale je na těle potud nezávislá, že podržuje a uchovává pohledy, které nasbírala prostřednictvím zevního světa. Protože jsme zvyklí, vše, dokonce své city, prožívati prostřednictvím těla, budeme dlouhý čas závislí na těle. To však neznamena, že bychom také bez těla nemohli vnímat všechno, co náleží naší mysli. Kdyby se člověk mohl odloučiti od své tělesné podstaty, shledal by, že jeho paměť tím není dotčena. Tolik je však jisto, že paměť nemůže fungovati v porušeném mozku. Avšak dojmy a doby, kdy člověk ztratil paměť, se přesto zaznamenávají a později se opět objeví. Jenomže paměť nevede v době, kdy člověku unikla, srovnatelný záznam věcí, které se před ni staví.

Dobrá paměť není jen žádoucí, nýbrž také požehnáním a známkou duchovnosti: dokazuje nám, že světlo našeho rozumu září jasně a ozařuje nejmenší částičku našeho mozku. Dobrá paměť je známkou velkých duší. Mimo to je takovou pokladnicí, kde leží uschováno naše vědění. Jestliže člověk nedovede vyhledati ve své paměti vědění, které nastřádal, je jeho vědění vlivem závislosti na knize málo cenné.

Teprve šest měsíců po té, co mě můj muršid přijal za žáka, začal se mnou mluvit o metafysice. Protože jsem cítil velkou náklonnost k metafysice, měl jsem z toho velkou radost. Během oněch prvních šesti měsíců jsem nikdy nebyl netrpělivý, nikdy jsem neprozradil, že bych se byl rád naučil více, než jsem směl vědět. Stačilo mi sedět u mistrových nohou. To bylo pro to nejvyšší. Nicméně velmi mne to potěšilo, když jsem se od něho dozvěděl něco o metafysice. Jakmile však jsem vytáhl z kapsy poznámkový sešit, odešel od toho předmětu a již o něm nemluvil. Od toho času jsem však věděl, co mě tím chtěl naučit. Chtěl mi říci: "Tvůj poznámkový sešit nemá být zásobárnou tvých vědomostí. Je živý poznámkový sešit - tvá paměť, tu budeš mít po celý život a také po smrti při sobě."

Zajisté zapisujeme na papír věci náležející zemi - jako čísla deset, dvacet, třicet nebo sto. Ale duchovnímu řádu, Božskému zákonu náležející věci jsou daleko důležitější. Pro ty nebyl vymyšlen poznámkový sešit. Musí být uchovány v paměti. Neboť paměť není jen registrační stroj, je to též úrodná země. Co je do ní vloženo, je neustále tvořivě činné a tam pořád v činnosti. Tak vlastně něco, co je nejen pořád uloženo, nýbrž co nese také úroky. Na stezce sufismu se učíme živou vzpomínku na minulé umět vymazat. Činíme to koncentrací a meditací. Není to nic lehkého, nýbrž právě nic těžšího, ale zároveň cennějšího. Z toho důvodu dbáme na to, aby naše učení se zbavilo spekulací a forem víry, doktrin a dogmat, neboť věříme, že si máme všechno sami vypracovat. Učíme-li se dnes něčemu a věříme tomu a pochybujeme-li den na to o tom a už tomu nevěříme, co potom? Řekne-li se nám, že v sedmém nebi je dům, palác, co z toho máme? Podníti se tím jen naše zvědavost, ale k ničemu nás to nepřivede. Takových věcí dosahujeme meditací. Jí můžeme vymazati z paměti, co si přejeme, a tak jsme schopni vytvořiti si nebe sami. Celé tajemství esoteriky spočívá v tom, že ovládneme svou mysl a dovedeme ji užívat, právě jako umělec dovede zacházet se svým plátnem a vytváří na něm, co si přeje. A jak tedy můžeme zničit nemilé myšlenky? Musí být vždycky zničeny tím, kdo je stvořil? Tvůrce sám musí své myšlenky zničit, a ne každý má k tomu moc. Jedině mysl, která dosáhla mistrovství a může tvořiti podle své vůle, jen ta může též ničit.

Jsme-li schopni namalovati na plátno svého srdce všechno, co si přejeme, a opět z něho cokoliv vymazati, dosahujeme mistrovství, po němž naše duše touží. Pak se splní účel, pro nějž jsme zde. Pak se staneme pány svého osudu. Těžko lze k tomu dospěti, avšak je to cíl, za nímž v životě spějeme. (8)

Mnohdy oslabujeme svou paměť přílišnou námahou. Snažíme-li se na něco si vzpomenouti, velmi se namáháme, místo abychom dělali přirozené věci. Je v podstatě paměti, aby si vzpomínala. Ale zapomíná, když jí přikazujeme: "Musíš si vzpomenout!" Pouhá skutečnost, že ji nemáme, způsobuje, že zapomíná. Nesmíme se snažit svou mysl hlouběji ovlivňovati než je obvyklé. Abychom si na něco vzpomněli, nepotřebujeme se dovolávati mozku, neboť si tím jen způsobujeme námahu. Paměť je připravena nám posloužiti okamžitě. Nepracuje-li tímto způsobem, není v pořádku. Sdružování představ je nepochybně pomůckou. Působí jako prostředník, tak asi jako když člověk, který zapomněl na svého koně, si na něj vzpomene, když uvidí jeho stáj. Naše pozornost však musí stačit, nesmíme používat síly vůle,

abychom si něco upamatovali. Je chybné, když se tvrdí podle dnešní široko rozšířené teorie, že musíme "chtít", abychom si vzpomněli. Chtění nás oslabuje. Kromě toho musíme udržovati rovnováhu mezi činností a odpočinkem. (9)

Paměť se nikdy neztratí. Naproti tomu se často zakalí, je-li naše mysl rozrušena. Klid mysli uschopňuje člověka, aby všechno jasně rozlišoval, co je obsaženo v jeho paměti. Je-li však naše mysl ve varu, nejsme-li klidní, je přirozené, že už nemůžeme čísti, co je zaznamenáno v naší paměti. Není pravda, že paměť odkládá stranou, co je do ní zapsáno. Je však jisto, že ztrácíme životní rytmus nadměrným rozrušením, nervositou nebo nervovou slabostí, starostmi, zármutkem, bázni nebo zmatkem. Tím vzniká v naší mysli jakýsi druh odboje a my už potom nemůžeme jasně cítiti věci, které kdysi naše paměť zaznamenala. Kdo se např. nesnadno učí nazpaměť, chce-li si pomoci, má především uklidniti svou mysl. To je duchovní postup. Hmotný prostředek ke zlepšení paměti pozůstává v tom, že se méně jí a normálně spí, ne příliš pracuje, netrápí se starostmi a spoutá se veškerý vnitřní neklid a strach. Nepotřebujeme pracovati svou pamětí, aby se stala jasnější. Chceme-li, aby opět byla jasná a zřetelná, musíme v sobě vytvořiti odpočinek, rytmus a mír.

IX. Vůle

Vůle není síla, nýbrž všechna síla, která je. Pomocí čeho stvořil Bůh svět? Vůlí. Tudíž vlastnost nám vrozená, kterou jmenujeme silou vůle, je vlastně Boží síla, která vzrůstá, když známe její působivost. Jeví se nám jako největší zázrak života. Je-li v našem základním světě projevů nějaké tajemné působení, které můžeme zdůvodniti, je to síla vůle. Síla vůle dokonává všechno, co děláme tělesně nebo duchovně. Ani dokonalý mechanismus nestačí ruce, aby udržela skleničku vody, nepodporuje-li ji síla vůle. Člověk může vypadati zdravě, opustí-li jej však vůle, není schopen se udržeti na nohou. Tělo nás neudrží v pořádku, nýbrž síla vůle. Nemáme co děkovati své tělesné síle, že můžeme choditi, nýbrž volní síle. Ona chrání tělo a pohybuje jím. Ptáci tedy ve skutečnosti nelétají křídly, nýbrž dík své síle vůle. Ryby neplavou pomocí těla, nýbrž pomocí síly vůle. A má-li člověk vůli plavati, plove jako ryby. Člověk dokáže nesmírně mnoho udělati silou vůle. Úspěch a neúspěch jsou jen následné zjevy.

Jen projev vůle vede k úspěchu, a vypoví-li vůle, vypoví i nejschopnější a nejchytřejší člověk. Vůle není lidská, ale v člověku

působící božská síla. Působení vůle za pomoci naší mysli je ještě větší. Neboť nikdo nemůže myšlenku podržeti v mysli ani okamžik, nemá-li k dispozici sílu vůle. Nemůže-li se člověk soustřediti, nedovede-li ani okamžik klidně podržeti své myšlenky, znamená to jen, že se mu nedostává vůle, neboť jen ona udržuje myšlenky.

Nyní se ptejme, v čem pozůstává síla vůle. Řečeno básničky, síla vůle je láska, řečeno metafysicky, je láska silou vůle. Říkáme-li "Bůh je láska", znamená to tolik jako "Bůh je vůle", neboť láska Boží se projevila teprve po stvoření, kdežto Boží Vůle způsobila stvoření. Je tedy vůle prativarem lásky. Slova "to dělám rád", znamenají: "Chci to dělati", což je silnější výrazová forma a vyslovuje: "Činím to z lásky", a nejen: "Činím to rád".

Také vůle a vědomí je v podstatě totéž. Jsou to dva výrazy pro tutéž věc, a to jedině je od sebe odlišuje. Tato dvojitost odpovídá jednotě. Projevuje-li se nejzákladnější Bytí Boží, je to vůle. Přijímá-li, je to vědomí. Jinými slovy: v činnosti je vůle, v klidu je to vědomí, právě jako zvuk a světlo ve své podstatě jsou tímtež. Za určitých podmínek způsobuje chvívé tření světlo. Za jiných podmínek je totéž chvění slyšitelné. Proto podstata a ráz zvuku a světla jsou totožné. A právě tak podstata a ráz vědomí a vůle jsou tímtež, neboť obé náleží v základě nejvlastnějšímu Bytí Božímu.

V Koranu je: - Řekli jsme: "Staň se!" a stalo se. - Jaký je zde klíč k poznání našeho projeveného světa. Vyvíjejícímu se světu a pokročilému myšlení podává se tu klíč k poznání, jak vznikl svět. Vznikl jako výsledek vůle, která se projevila, pravíc: "Staň se!" a stalo se. Tento zjev není jen příčinou všech věcí. Je celou podstatou věcí, je celým postupem zjevení. Podle dnešního obvyklého nazírání máme sklon považovati celé stvoření za samočinné a nepřemýšlíme o tom, jak může nějaký mechanismus existovati bez inženýra. Co je to za mechanismus? Nic než projev inženýrovy vůle, který jej zhotovil podle svého dobrého uznání. Protože nemáme před očima inženýra, vidíme jen mechanismus a zaplétáme se do zákonů, podle nichž tento mechanismus funguje, a zapomínáme přitom na inženýra, na jehož rozkaz celý mechanismus pracuje. Rumi, velký zasvětitel a filosof, řekl svému Masnevimu: "Země, voda, oheň, vzduch, zdají se nám býti věcmi, předměty. Před Bohem jsou to živé bytosti. Stojí před ním jako poslušní sluhové a poslouchají vůli Boží." Část této vůle je naším Božským dědictvím. Uvědomujeme-li si toto dědictví, přibývá ho. Nejsme-li si toho vědomi, zmenšuje se.

Optimismus v životě rozvíjí vůli. Pesimismus ji oslabuje a připravuje ji o její velkou moc. Je-li něco, co brzdí náš životní

pokrok, je to naše vlastní já. Mnohokrát se prokázalo, že na neúspěchu zjišťujeme, že jsme si sami stáli ve světle.

Země uchovává zrno ve svém lůně za tím účelem, že z něho konečně vypučí rostlina. Stejně je tomu se srdcem: srdce ukryvá myšlenkové semínko ve svém nitru a také z něho vypučí rostlina a přinese ovoce splnění. Ale není velmi důležitá jen myšlenka, nýbrž také síla, které udržuje myšlenku. Naše srdce musí mít schopnost si udržet myšlenku, když se má naplnit cíl našeho života. Často slyšíme říkat: "Dělám všechno možné, ale nemohu soustředit mysl, nemohu uklidnit mysl." Tato skutečnost sama o sobě je pravdivá. Naproti tomu není pravda, že takový člověk skutečně dělá, "vše co může". Nevyužívá všechny své možnosti, neboť jejich využití by jej vedlo neodvratně k dosažení cíle. Naše mysl se podobá vrtošivému koni. Chytneme divokého koně a zapřahneme jej do vozu: pro koně je ta událost tak nezvyklá a podivná, že začne vyhazovat, vyskakovat a pádit, aby se vozu zbavil. Právě tak těžkým nákladem zatížíme mysl, když ji chceme přimět k tomu, aby se chopila jediné myšlenky a chvíli se jí přidržela. Stane se vzpurnou, protože není zvyklá na kázeň. Jsou však případy, kdy naše mysl si podrží sama od sebe jedinou myšlenku. Myšlenky zklamání, bolesti, zármutku, utrpení nebo neúspěchu se drží tak pevně, že ji nemůžeme zbavit toho, čeho se sama chopila. Chceme-li však, aby si podržela určitou jedinou myšlenku, odpoví: "Nechci". Slouží nám teprve tehdy, když si přivykne na kázeň koncentrací a silou vůle. A stane-li se jednou naším sluhou, co si máme ještě přát? Pak nám patří svět, pak jsme králem ve svém království.

Mohli bychom se však ptáti: "Proč nemáme své mysli poskytovat svobodu, právě jako sami jsme svobodní?" Ale my a naše mysl nejsme dva. Mohli bychom právě tak dobře říci: "Popřejme volnost jak koni tak jezdcí!" Pak by chtěl kůň na jih a jezdec na sever. Jak potom mohou jít společnou cestou? Někteří by šli rádi dokonce tak daleko, že říkají: "Buďme svobodní, pak se také osvobodí vůle." Ale čím bychom potom byli? Ničím! Musíme v životě popřát místa kázi. A sebekázi, ať už nám to připadá zpočátku těžké a násilné, naše duše se nakonec stane pánem nad já. Ne nadarmo vedli velcí mudrci a zasvěcenci asketický život. Měli přitom na mysli pevný cíl.

Nemusíme slepě následovat jejich příkladu, ale měli bychom porozumět, jak svého způsobu života užívali a k čemu je přivedl: k sebekázi a vývinu síly vůle. Jakýkoliv nedostatek v životě pochází z nedostačující síly vůle. Každé požehnání však, jehož se nám dostane, přichází k nám silou vůle. Mnozí lidé si

myslí, že síla vůle na nás nezávisí, nýbrž že je nám darována jako milost, jako požehnání. Nikoliv! Je to naše já. Zajisté je to milost a požehnání, zároveň však je v nás: je naší nejzákladnější podstatou.

X. Rozum

Analysujeme-li slovo "rozum", otevírá se našemu myšlení široké pole. Kdo činí něco dobrého nebo zlého, má pro to vždy rozumný důvod, o němž se při svém jednání opírá. Hádají-li se dva mezi sebou, oba tvrdí, že mají pravdu, neboť každý má rozumový důvod. Třetímu se může zdát důvod jednoho rozumnější než druhého, nebo snad řekne, že nikdo z nich není v právu, a že právo je spíše na jeho straně. Všechny názorové rozdíly, výklady a rozbory zdají se býti rozumově zdůvodněny. A přece všechn rozum s jeho důvody dříve než je analyzujeme, jsou klamnými domněnkami a pramenem stálých zmatků. Každá nesrovnalost každá nejasnost vzniká ze zmatku, který povstává, jakmile jeden nechápe důvody a rozumové úvahy druhého. Lze se ptáti, co je rozum a kam náleží. Rozum patří jak zemi tak nebi: jeho hloubka je Božská, jeho povrch pozemský. A oba tyto krajní body jsou spojovacím článkem rozumu spojeny, čímž je vyplněna mezera mezi nebem a zemí. Tím se vysvětluje, proč nás rozum může jak nejvýš másti tak nejvýš osvítiti. V mluvě Hindů jmenuje se rozum "Buddhi" nebo "Buddh", z čehož se odvozuje dnešní označení Gautamy jako Buddha. Ale který rozum je tu míněn? Hloubka rozumu, nejdokonalejší druh rozumování, nebi náležející myšlení. Je však ještě jiný druh rozumového myšlení, a to myšlení, které náleží zemi. Ptáme-li se někoho: "Proč sis vzal do deště plášť jiného člověka?" odpoví nám: "Protože pršelo". Má svůj rozumový důvod. Je však třeba jiného rozumu, abychom mysleli: "Nesmím si vzít plášť jiného člověka. Sice prší, ale tento plášť není můj." Toto odůvodnění vyplývá z jiného rozumu. Kdo si myslí, že zloději, loupežníci a vrazi nemají také svůj rozum a své důvody? Mnohdy mají vážné důvody pro své jednání, ty však jsou jen na povrchu rozumu. Nemůže si zloděj, aby ospravedlnil své konání, říci: "Co to udělá boháči, když jej oberu o tolik a tolik peněz? Jsem chudý muž a mohu jich lépe použít. Ostatně nesebral jsem mu všechny peníze. Vzal jsem mu jen tolik, kolik jsem potřeboval. A tyto peníze jsou mi užitečné. Mohu s nimi dělati dobro." Kromě toho je rozum sluhou naší mysli. Pochválí-li mysl někoho, ihned rozum snese důvody ke chvále a k dobru téhož pochváleného. Avšak jestliže mysl někoho nenávidí, rozum rovněž uvede bezpočetné důvody nenávisti. Proto vidíme, že milující přítel nalezne na svém

příteli tisícere dobroty a krásy. Protivník však najde na nejlepším člověku na světě tisíce chyb a všechny odůvodní. Francouzi říkají: "Vous avez raison." - "Máte pravdu." - Při čemž slovo "raison" značí jak rozum tak důvod mítí pravdu. Můžeme však říci, že každý má svůj rozum a své důvody, že každý má pravdu. Nemá jen někdy dobrý důvod - každý má vždycky nějaký důvod. Jde jen o to, jak je tento důvod zdařilý a ze kterého rozumu pochází: z Božského nebo z pozemského nebo z jejich spojovacího článku. Je přirozené, že Božský rozum s pozemským nesouhlasí.

A tu přicházíme k podstatnému: kde lze nalézt rozum? Jak se mu můžeme naučiti? Pozemskému rozumu se učíme zkušenostmi. Řekneme-li, že toto je správné a tamto nesprávné, záleží jen na tom, jak jsme se pozemsky naučili chápat, co je správné a co ne. Dítě přichází nevinné na svět a neví ještě o správném a nesprávném. Takové rozlišování pro něho nic neznamená. Ještě se nenaučilo, co je pozemský rozum. Vedle toho je ale rozum, který se nachází za pozemským rozumem. Člověk, který vezme jinému plášť do deště, má důvod: činí to, protože prší. Je však ještě vyšší důvod, a to, že mu plášť nepatří. Měl by raději úplně promoknout, než si vzít ten nepromokavý plášť. Zde je jiný podklad, jiný rozum, který se skrývá za tímto rozumem. Pak ale je také citové vnímání rozumu a to je nebeský rozum. Každý nemůže tento rozum pochopit. Jasnovidci a mudrci, mystikové a proroci objevují jej ve svém nitru. Na něm stojí všechna náboženství. Z jeho země jako rostliny vyrůstají myšlenky mystiků a filosofů a nesou květy a plody. Očekáváme-li od učedníka, že vyslechne rozumové poučky a důvody svého učitele, ale nebude o nich disputovat. Žádáme to proto, aby poznal za nimi skrytý nebeský rozum a dověděl se, že v životě nastává chvíle, kdy se naše oči otevírají pravému rozumu a jeho nejhlubší podstatě. (10) Jak se jmenuje tento rozum? Jmenuje se "Buddhi Satva". "Buddhi" však znamená rozum a "Satva" vnitřní podstatu.

Jak můžeme dosáhnouti tohoto rozumu? Dosáhneme-li rytmu označeného "Satva". Jsou tři rytmy: tamas, radžas a satva. Člověk, jehož životní rytmus je tamas, zná pozemský rozum. Člověk, jehož život je radžas, zná více než pozemský rozum, zná rozum, jenž se skrývá za tímto rozumem. A kdo začíná vidět a žít v rytmu satva, poznává ponenáhlu příčinu onoho rozumu, uloženou v nejhlubší hloubce celého bytí: rozum Boží.

Rozum je spojen s impulsem a s myšlením. Ona část rozumu, která je spojena s myšlením, je jeho střední část. S impulsem související rozum je nižší část rozumu. Rozum, který nás osvětluje, je nebeský rozum a rozdává Božské světlo a

objevuje se, jakmile procitneme k tomuto v srdci Božím žijícímu rozumu.

Vypravuje se, že Mojžíš jednou procházel krajinou se svým muršidem Khidrem. Khidr jej připravoval na jeho věšteckou dráhu. Při tom jej napřed učil sebekázní a jak uchovati v každé životní situaci mlčení. Při svém putování krásnou krajinou oba mlčeli, mistr i žák. Srdce obou byla uchváčena krásou přírody. Když došli na břeh řeky spatřil Mojžíš náhle dítě, které se topilo. Matka křičela a naříkala, ale nemohla mu pomoci. Tu se už Mojžíš nedokázal udržeti, porušil příkaz sebekázně a prosil: "Mistře, zachraň hocha, utopí se." Khidr odvětil: "Mlč!" Mojžíš však nevydržel mlčet a znovu pravil: "Mistře! Mistře! Zachraň hocha! Tone!" Khidr mu znovu přikázal: "Mlč!" Mojžíš oněměl. Jeho mysl však nebyla klidna. Nevěděl, co si má mysliti. Je možné, aby byl mistr tak nemilosrdný, tak neúčastný, tak krutý? Nebo byl bezmocen? Mojžíš se v tom nevyznal. Nemohl uvěřiti, že by byl mistr tak tvrdý, ale bylo mu z toho nevolno. A když tak šli dále, uviděli potápějící se člun. Mojžíš opět řekl: "Mistře, tamhle se potápí člun!" Mistr jej opět upozornil, že má zachovati sebekázeň a mlčeti. A tak Mojžíš mlčel, ale nevolnost u srdce nepolevovala. Když přišli domů, řekl: "Mistře, domníval jsem se, že zachráníš nevinné dítě před utopením a člun před zkázou. Ale tys to neudělal. Nemohu pochopiti, proč tak jednáš. Prosím tě, dej mi vysvětlení." Mistr odvětil: "Také já jsem viděl, cos viděl i ty. Viděli jsme to oba. Proto jsi mi nepotřeboval říkat, co se děje. Viděl jsem to. Kdybych byl pokládal za lepší zasáhnout, byl bych tak učinil. Proč sis vytvořil potřebu ke mně promluvíti a porušiti slib mlčení? A pokračoval: "Dítěti bylo určeno zasíti mezi dva národy nesvár a tisíce a tisíce lidí bylo by tím zničeno. Protože však hoch utonul, bylo odvráceno budoucí nebezpečí." Tomu se Mojžíš velice podivil. A Khidr pokračoval: "Potápějící se člun byl řízen piráty, kteří chtěli způsobit ztroskotání velké lodi, plné poutníků a všechno, co bylo v lodi, chtěli ukrást. Domníváš se, že v takových případech ty a já máme souditi? Soudce stojí za děním. Ví, co činí. Zná spravovati věci. Když jsem ti přikázal mlčeti, právě se stalo to, aby ses naučil míti zavřená ústa a s vážností mlčeti, tak jako já."

V jednom perském verši se praví: zahradník ví, které rostliny má pěstovat a které má vytrhnout.

Máme se všichni tak chovat? Nemáme přiskočiti a pomoci? Ale ano! Musíme pomoci! Když však neučiní duchovně pokročilý člověk, co od něho očekáváme, nepotřebujeme o tom ztrácet jediného slova. Musíme si uvědomit, že jeho jednání má potom

hlubší důvod. Proto jej nemáme odsuzovat. Neboť čím více se vyvíjíme, tím více se mění náš rozum. Nepřísluší tedy nikomu jiného odsuzovat, každý by sám měl co nejlépe jednat.

Nepochybně je nynější výchova pro dítě velmi škodlivá. Učíme je diskutovati bez ostychu s rodiči. Vlivem toho, když dospěje k určitému věku, už se nenamáhá o něčem přemýšlet. Dříve než myslí diskutuje a vykládá: "Proč, proč ne?" A tak nedospěje nikdy k nebeskému rozumu. Neboť k tomu potřebuje být ochoten, na vše přisvědčiti a reagovati, neosvojovat si však sebevědomý postoj. Dnes však se vychovává dítě právě k prosazování vlastního názoru. Vnucuje své vědění jiným. A protože není ochotno ke všemu přivolití a na vše reagovati, připravuje se navždy o možnost dostatí se do styku s nejvyšší formou rozumu, s duchem buddhi satvickým. Zde je těžkost, která se stavěla do cesty v životě největším duším. Také v životě Ježíše Krista tomu tak bylo. Na jedné straně stál pozemský, na druhé straně nebeský rozum.(11)

Když jsem jednou pozoroval svého muršida, připadala mi na mysl všetečná myšlenka: "Proč tak vysoce vyvinutý člověk, jako je můj muršid, nosí zlatem vyšíváné sandály?" Na to jsem ihned se ovládl a zůstalo u pouhé myšlenky. Nikdy by byla nepřešla přes mé rty, držel jsem ji na uzdě. A přece byla zjevná. Nemohl jsem svůj nápad zatajit za svými rty, protože mé srdce leželo před mým muršidem otevřeno jako kniha. Hned viděl do mého srdce a tam četl mé myšlenky. A víte, jakou mi dal odpověď? Řekl: "Poklady země mám u svých nohou."

Jednou šel jakýs muršid do města a když se vrátil, pravil: "Ó, jaká radost, jaká radost! Jak povznášející byla přítomnost milovaného Bytí!" Tu si myslel jeho mureed, jeho žák: "Můj mistr našel v městě milované Bytí a cítí se povznesen! Jak podivuhodné! Také já musím do města, abych se přesvědčil, zda jej tam také naleznu!" A dal se na cestu. Avšak, když se vrátil, řekl: "Hrozné! Svět je hrozný! Vypadá to, jako by chtěl jeden druhého za krk popadnout - takový obraz jsem viděl! Nezáskal jsem nic než sklíčenost, jako by byla moje bytost na kousky roztrhána." Ano," řekl muršid, "máš pravdu." "Vysvětli mi přece," prosil jej mureed, "proč jsi byl po své vycházce v tak povznesené náladě a já jsem byl tak rozpolcen. Nemohu to snést, je to děsné." "Pohled," řekl muršid, "tys nekráčet stejným rytmem městem jako já." Tímto kráčením nemyslel muršid jen pomalé tempo kroku, ale rytmus, jímž se pohybuje mysl, rytmus pozorovatelův, který nás činí schopnými všechno pozorovati. Tímto rytmem se liší jeden

člověk od druhého. Tento rytmus způsobuje soulad jednoho člověka s druhým.

Kdo říká: "Nechci chápati tvé mínění, nechci znáti tvé důvody," má nepochybně rozum, neboť každý má rozum. Mohl by však míti daleko lepší rozum, kdyby byl schopen rozuměti rozumu a důvodům jiných. Rozum naší lidské mysli se podobá kruhu, který jsme si sami nakreslili. Mysl jednoho člověka nakreslí kruh v minutě. Ale mysl jiného člověka k tomu potřebuje pěti minut, protože má opět jiný rozum. Čím delší čas k tomu člověk potřebuje, tím širší je jeho zorné pole a tím také jeho životní rozhled. Náš rozum se podobá žebříku, na nějž stoupáme, z něhož však můžeme spadnouti. Komu nepomáhá rozumové myšlení a konání při výstupu, tomu pomůže při sestupu. Nalézáme však v rozumu důvod pro každý krok jak nahoru tak dolů. Tímto jemným rozeznáváním má člověk nepochybně získati poznání, že je ve skutečnosti jen jeden rozum, jen jediná taková schopnost. Dělíme lidské tělo na tři části. Jsou to přesto tři části jednoho těla, jediné osoby. Ale i tak je rozum velkým činitelem v našem životě. Poskytuje nám všechny možnosti vésti život bídný nebo požehnaný.

XI. Já

Když přemýšlíme, jaký cit, jaký pocit nebo jaký sklon nás žene k tomu, abychom s takovým důrazem vyslovovali "já", můžeme jen velmi těžko pochopit, co je toho příčinou a jakou má povahu, neboť jde o něco, co se vymyká lidskému pochopení. Když někomu chceme vysvětlit - nebo také třeba jen sobě - co to je, poukážeme na ono nejbližší stojící "to" a řekneme: "Tohle je to, čemu říkám já." Tak se každá duše ztotožňuje s něčím, co je jí nejbližší a co nejsnáze poznává, a tím je její tělo. Co člověk takhle sám od sebe chápe, je tělo. Ono je pro něho nejdůležitější, a proto říká, že jím je a ztotožňuje se s ním. Zeptáme-li se například dítěte: "Kde jsi, mé dítě?", ukáže na své tělo, na to, co samo může vidět a co si může představit jako své vlastní já.

Tímto způsobem se vytváří v duši představa. A tato představa se vryje do hloubky duše, takže náležitě následkem toho označuje jiné předměty, lidi nebo bytosti, barvy nebo tvary různými jmény a tyto již nechápe jako vlastní já, neboť o sobě si už udělalo oddělenou představu. A tuto představu nazývá tělem, neboť je uznává před vším ostatním za své já. Všechny věci, na které kromě toho pohlíží, vidí očima svého nástroje, tj. svého těla, a všechny tyto věci označuje jako něco, co se nachází mimo ně,

jako něco odlišného, "já" a "ty". A protože toto "já" je první duševní představa, bere na ni účast dokonale, kdežto na ostatním jen částečně. Všechno, co se nachází mimo vlastní domnělou tělesnou podstatu, nazývá duše podle vztahu, jaký k tomu má. Stanoví tento vztah tím, že nazývá svým, co je mezi "já" a "ty". Práví: "Tys můj bratr," "má sestra," nebo "můj přítel". Tak vzniká vztah a podle jeho povahy jsou jí předměty a lidé bližší nebo vzdálenější. Všechny ostatní zkušenosti, které činí ve hmotě nebo v jiných sférách, rovněž vytvářejí svět kolem ní. Uprostřed tohoto světa duše žije. Přesto však nemá ani na chvíli pocit, že ostatní věci jsou součástí jejího já. Toto já si je pro sebe vyhradilo a zůstává uvězněno v jediné věci, ve svém těle. Všechno ostatní, tak si myslí, je něco jiného než ono samo, liší se od něho. Říká o tom: "To je mi blízké, to mám rád, protože je to se mnou spřízněno, ale není to mnou." "Já" tu stojí jako oddělená bytost, která všechno do sebe přijímá a ono se to potom stává jejím vlastním světem.

Čím více o životě přemýšlíme, tím bohatší je naše představa o "já". Stává se bohatší tím, že poznáváme: "Nejen tělo je mé, ale také myšlenka, kterou si myslím, je mou myšlenkou, moje představa je mou představou, mé city jsou také součástí mé podstaty, následkem toho nejsem jen tělo, ale také myslí." Při tomto novém kroku na cestě k poznání se tedy duši ujasní, že není jen hmotným tělem, nýbrž i myslí. Jakmile tohle poznáme v plném rozsahu, nutí nás to říci: "Jsem duch", čímž chceme říci: "Tělo a mysl a cit, s nimiž se ztotožňuji, ty všechny dohromady jsou mým já." Pokračuje-li duše na stezce vědění ještě dále, vyvstane v ní ponenáhlu nové vědění: "Ano," řekne si, "existuje něco ve mně, co se cítí být sebou samým nebo co má sklon k tomu, aby sebe nazývalo "já" - je to pocit svébytnosti. A přece zároveň není jím všechno, s čím se ztotožňuje." V okamžiku, kdy se v lidském srdci zrodí tato myšlenka, vstupuje člověk na stezku pravdy. Tu začíná rozlišovati: "To je můj stůl, to je má židle. Všechno, co mohu nazývat svým, není ve skutečnosti mnou." Pak se probudí další vědění: "Ztotožňuji se se svým tělem, ale ono je právě tolik mým jako můj stůl nebo má židle." A proto ona existence, která si říká "já", je vlastně oddělená bytost, která dokonce používá tohoto těla ke své potřebě. Toto tělo je jen nástrojem. A myslí dále: "Není-li toto já tělem, čím je? Mám se snad ztotožňovati se svou představou?" Ale také ji člověk označuje za svou představu, za svou myšlenku, za svůj cit. Proto ani myšlenka, ani cit ani představa není pravým já. Co sebe nazývá "já", zůstává neustále nezměněno, i když člověk poznal mylnost veškerého ztotožňování.

Čteme v deseti sufistických myšlenkách, že zrušením nepravých já, dospějeme k dokonalosti. Co je nepravé já? Všechno, co nenáleží k pravému já, všechno, co pravé já mylně považovalo za sebe sama. Provedeme-li při lepším poznání života toto rozlišení, zrušíme nepravé já. Nepotřebujeme se za tím účelem ani zvláště vyvíjet. Abychom zrušili cit, že jsme tělem nebo myslí, musíme se sami analyzovat a snažit se zjistit: "Kdo jsem?" Jsem samostatná oddělená, jedinečná bytost? Je-li taková bytost, musím ji nalézt." Jde potom o to, jak ji nalézt. Jakmile jsme to poznali, dosáhli jsme cíle, k vůli němuž jsme vstoupili na duchovní stezku. Zrovna jako si musíme vzít zrcadlo, aby naše oči mohly vidět zrcadlící se obraz sama sebe, tak je utvořena také celá lidská bytost - tělo a mysl - za tím účelem, aby v ní spatřovala své pravé já a poznala se jako nezávislá bytost. (12) Na stezce zasvěcení musíme meditací a duchovním poznáváním získati schopnost stát se dokonalým zrcadlem.

Aby znázornili tuto myšlenku, vyprávějí fakiři a dervišové historku o starém lvu, který na svém lovu v poušti uviděl mladého lva, jak si hraje s ovce. Mladý lev vyrostl mezi ovce a neměl proto nikdy příležitost poznati, čím vlastně je. Starý lev ke svému podivu zpozoroval, že se mladý lev bojí lvů právě jako ovce, a když se jedním skokem ocitl uprostřed stáda a zařval: "Stůj! Stůj!" - snažily se ovce zároveň s malým lvem spasiti se útekem. Aniž by dbal na ovce, stíhal starý lev mladého a křičel za ním: "Zastav se přece! Chci s tebou mluvit." Mladý lev mu odpověděl: "Chvěji se, bojím se tě, neodvážuji se před tebe předstoupiti." Starý lev řekl: "Proč tu pobíháš s ovce? Jsi přece mladý lev!" "Ne," odvětil tento, jsem ovce. Třesu se, mám strach z tebe. Nech mne na pokoji! Pak ti dám volnost, ale napřed tě vezmu s sebou a ukáži ti, čím vlastně jsi." S chvěním a strachem následoval malý lev starého k jakési tůni. Tam jej starý lev požádal: "Podívej se na mne, a pak se podívej do vody na sebe! Nejsme si blízcí. Nejsme si podobní? Nejsi ovčí, jsi téhož rodu jako já."

Celé naše putování po duchovní stezce nás učí osvoboditi své nepravé já od jeho klamu. Zničení nepravé já znamená zbaviti jej klamu. (13) Jakmile se zbaví klamu, pozná svou pravou cenu. Tímto poznáním dosáhne království Boží. V tomto poznání se duše znovuzrodí. Toto zrození jí otevře nebeskou bránu.

Má-li si duše sama sebe uvědomit, nepotřebuje ani těla, ani mysli. Její jsoucnost, její život nezávisí na mysli a tělu, právě tak jako jsoucnost očí není závislá na zrcadlu. Oči závisejí na zrcadlu jen potud, aby viděly zrcadlit svůj obraz. Bez zrcadla vidí oči všechno, ale samy sebe by nikdy nemohly vidět. Tak je tomu také

se schopností poznávat. Tato je tak dlouho neznatelná, dokud sama nezačne něco poznávat. Pak se teprve poznává. Básnický založený člověk, rozený básník, se pozná jako básník až teprve, když své myšlenky napíše a když mu verše rozezvučí strunu v srdci. V tomto okamžiku pozná: "Jsem básník." Až do té chvíle je v něm uloženo básnické nadání, ale on o něm neví. Oči nezesílí tím, že se dívají do zrcadla. Jen se dovědí, jak vypadají, pohlédnou-li na svůj obraz v zrcadle. Je radostné poznávat své schopnosti, nadání, vlastnictví. V tomto poznání spočívá též cena schopností. Nepochybně by bylo škoda, kdyby si oči myslely: "Jsme mrtvy jako toto zrcadlo," nebo kdyby pohlížely do zrcadla a řekly si: "Existujeme jen v tomto zrcadle." Nepravé já je tedy největší omezeností.

Připadá-li duši, že je oddělena od různých ostatních bytostí, pak se snad cítí spojena s Bohem? Nikoliv, ani s Bohem se necítí spojena. Jak je to možné? Jak by mohla duše, zaujatá klamnou představou, zřítí otevřenu přehradu mezi sebou a svým sousedem, jak by mohla taková duše otevřítí hráz mezi sebou a Bohem, kterou dosud neznala? Jedinova víra v Boha je přece v podstatě jen názor vzniklý učením duchovního, pak z toho, že tak je psáno v Písmě a konečně z toho, že naši rodiče říkali, že je Bůh. To je vše. Takový člověk ví, že Bůh někde je, avšak pořád trvá nebezpečí, že změní svou víru. A vzdaluje se bohužel této víře zároveň se vzrůstem rozumu. Víra, které se vždycky nedokáže přidržit pouhý rozum, nikdy daleko člověka nedovede. Smysl života se naplní, pochopíme-li tuto víru opravdově a hluboce. V Gayan je psáno: "Odhaliti duši znamená objeviti Boha."

Není pro duši lehké, při smrti odložití mysl a tělo, pokud člověk během života nedokázal odložití smutné, skličující a klamné myšlenky. Dojmy o minulém štěstí a utrpení - předsudek a nenávisť, lásku a oddanost, všechno, co se do nás hluboko vrylo - pevně si podržíme v srdci. Připoutá-li se já k vězení, jímž je obklopeno, strhne toto vězení s sebou. A je pouze jediný prostředek, jak se ho zbavit: prostředek sebepoznání.

Já nikdy nebude zničeno, je jediným, co žije, je známkou věčného života. V poznání já tkví tajemství nesmrtelnosti. Čteme-li v Gayan, že smrt umírá a život žije, znamená to, že já je život, ale onen klamný stav je smrt. Nepravé musí jednoho dne odpadnouti, skutečné bude neustále existovati. Stejně je tomu se životem: Já je skutečné, živé bytí. Tato existence žije. Všechno ostatní, co si vypůjčuje z různých úrovní a sfér a v čem se ztratilo, všechno to od něho jednou odpadne. Pozorujme to na vlastní bytosti. Co jí nepatří, nezůstane v ní, ani v krvi, ani v žilách, ani jinde. Tělo tyto

věci nechce podržet, vyloučí je. A právě tak je tomu se kteroukoliv sférou. Nepřijímá, co jí nenáleží. Všechno, co je mimo ni, udržuje mimo sebe. (14) Co náleží zemi, vrátí se zpět zemi. Duše to vyloučí. A mluvíme-li o zničení já, je to vlastně jen otázka významu. V podstatě nejde o zničení, nýbrž o odhalení.

Mnozí lidé čtou neradi buddhistické knihy, neboť nirvana se v nich označuje jako "zničení". Nikdo nechce být zničen. A člověk se děsí, když čte o zničení. Ale jde jen o slovo. Sanskrit má pro to krásné slovo, zní mukti. Sufisti jej jmenují faná. Do češtiny přeloženo znamená "zničení", ale pravý jeho význam je: "jítí mimo". Jítí mimo či nevšímáti si - ale čeho? Klamné představy, která napřed byla nutností, abychom došli k pravému poznání.

XII. Mysl a srdce

Čtyři věci, vůle, rozum, paměť a myšlení, tvoří dohromady s já, jako s pátou a nejdůležitější ze všech věcí, srdce. Těchto pět věcí lze dohromady označit jako srdce. Chceme-li potom přesně označiti různé části tohoto srdce, musíme jeho povrchem nazývati "mysl" a jeho hloubku "srdce".

Představme si toto srdce jako lampu, která se stane rozsvícením pramenem světla. Mluvíme o lampě, nemyslíme-li na světlo. Jakmile se však rozsvítí, zapomeneme na pojem "lampa" a mluvíme o světle. Mluvíme-li o duchu, nemyslíme ducha bez srdce, zrovna jako nemíníme světlo bez lampy, nýbrž světlo v ní a s ní. Správně pochopeno znamená slovo "duch" vlastně jen podstatu věcí. Duch je prasevětlo a život, z něhož všechno povstává. Ovšem používáme slova "duch" také v jeho omezeném významu, jako třeba světlo je zároveň světlem slunce, vše pronikající světlo i světlem lampy. My lidé přece jmenujeme také jeden z tělesných orgánů v hrudi srdcem. Proč? Protože část masa a krve v našich prsou je zvlášť vnímavá pro city. A protože nemůžeme pochopiti, že je možné, aby se nalézalo srdce mimo tělo, představujeme si srdce jako část svého fyzického těla.

Já je odděleno od shora uvedených čtyř vlastností - vůle, rozumu, paměti a myšlení. Má se k nim jako palec k ostatním čtyřem prstům. Vůle, rozum, paměť a myšlení jsou čtyři vlastnosti. Já však je skutečnost: vlastní tyto čtyři vlastnosti a obsahuje je v sobě. A abychom je považovali za něco od nich odlišného, jmenujeme je já.

Rozdíl mezi myšlenkou a představou je v tom, že představa je samostatné působení mysli. Je-li naše mysl jemně utvářena, jsou jemné i naše představy. Je-li těžkopádná, jsou takové i naše představy. Je-li krásná, podobají se jí i naše představy. Také myšlenka je představa, avšak Vůlí nesená, ovládaná a vedená představa. Nazýváme-li nějakého člověka uvážlivým a rozvážným, znamená to, že nemyslí nebo nemluví nebo nejedná pouze impulsivně, nýbrž že za jeho jednáním je síla vůle a že střeží a ovládá působení mysli.

Jako se obvykle projevuje povrch srdce představami a myšlenkami, tak se dá hlubina mysli - srdce - poznati city. Lze rozeznávat devět hlavních citových skupin: radost, zármutek, hněv, vášeň, soucit, oddanost, bázeň, zmatek a lhostejnost. City se nedají omezit na těchto devět. Ale i když rozeznáváme četné city, dojdeme přece jen k těmto devíti jasně rozeznatelným hlavním citům, které v životě vnímáme. Dále je šest nemocí srdce: vášeň, hněv, zaslepení, domýšlivost, žárlivost a žádostivost nebo chtíč.

Srdce je jedním z těl duše - jejím prvním tělem, které ji doprovází daleko na její cestě, dokonce ještě při návratu domů. Srdce je totéž jako andělské tělo. Svět citů stojí výše než svět myšlenek, lze dokonce říci, že v jistém smyslu stojí blíže srdce duši a mysl tělu. Duše však získává zkušenosti pomocí celé své bytosti: tělem, myslí a srdcem, podle existenční sféry, v níž se nachází.

Čím více přemýšlíme o srdci, tím více poznáváme, že jen srdce může něco říci o naší osobnosti. Jen srdcem můžeme sami sebe pociťovati, jen srdcem a co v něm je, dokážeme poznávat sebe a čím jsme. Jakmile jsme pochopili povahu, podstatu a tajemství srdce, porozuměli jsme zároveň řeči celého vesmíru. Můžeme vnímatí trojím způsobem. Především povrchem mysli, myšlenkami. Myšlenka se projevuje naší myslí určitými tvary, liniemi a barvami.

Druhým způsobem vnímáme citem. Tento způsob vnímání pochází ze zcela jiné části srdce: z jeho hloubky, a ne z jeho povrchu. Čím má člověk bdělejší srdce, tím lépe vnímá city jiných lidí. Takový člověk je jemnocitný, neboť myšlenky a city jiných jsou mu zjevné. Kdo žije na povrchu, nevnímá jasně city. Kdo žije na povrchu srdce, stojí na jiném vývojovém stupni než ten, kdo žije v hloubi srdce. Jinými slovy: je rozdíl mezi tím, kdo žije ve své myslí a tím, kdo žije v srdci.

Je však ještě třetí druh vnímání: neprovádí se citem, nýbrž spíše řečí, kterou bychom mohli nazvat duchovní. Přichází z největší hloubky srdce. Je to hlas ducha. Nenáleží lampě, nýbrž světlu. Avšak v lampě se dá zřetelněji a jasněji vnímat. Toto vnímání lze nazvat intuicí. Není pro ně vhodnějšího pojmenování. Chceme-li dokonce pochopit život, musíme v sobě vystihnouti život. A teprve tehdy, když jsme jej dokonale vystihli, můžeme si o něm učiniti správný úsudek.

XIII. Intuice

Intuice tryská z hloubky lidského srdce. Jsou dva druhy intuice: jedna závisí na zevním vlivu, druhá naproti tomu je na veškerém zevním vlivu nezávislá. První druh se jmenuje dojem, druhý "intuice". Intuice jest jemná a tudíž ženská vlastnost. Pochází ze vnímavosti, a proto je žena svou povahou intuitivnější než muž.

Často slyšíme říkati: "Tento člověk dělá na mne takový a takový dojem," a přece není toto tvrzení ničím podloženo. Kdo tak mluví, nebude snad moci udati žádný důvod, a přece je jeho dojem správný. Jistí lidé a jistí národové jsou svou přirozeností intuitivní. Kdo je intuitivní, nepotřebuje čekati, až jiného, jak se říká prohlédne. Stačí mu k tomu jen okamžik. Jakmile pohlédne na dotyčného člověka, vznikne v něm ihned dojem, který můžeme přiřaditi k prvnímu druhu intuice. Obvykle mají intuici lidé jemnocitní a klidně rozvážní. Těžkopádní a nestálí lidé jí nejsou schopni. Intuice je vyšší, jistým způsobem šestý smysl. Je prapodstatou všech smyslů. Řekne-li někdo, že něco pocítil, neznamena to, že jeho cit vznikl z věcných důvodů nebo viditelného znamení.

Ona intuice, nezávislá na dojmech, je ještě hlubšího ražení, neboť v nás vzniká tím způsobem, že dříve než něco chceme učiniti, už víme, jak to dopadne, dříve než začneme něco podnikat, už vidíme toho výsledek. Tato intuice je mnohdy druhem vnitřního vedení, mnohdy vnitřním varováním. Jak ji vnímáme? Napřed pocitem, který se šíří po obzoru naší mysli a sám si utváří obrysy, čímž se nám jeho náplň stává názornější. Naše mysl mu pak dává tvar a konečně se nám řečí stane zcela srozumitelná. Intuice náleží tedy cítícímu srdci.

Intuice se k nám obrací trojím způsobem, aby se nám stala jasnější a srozumitelnější: jako cit, jako představa, jako slovo. Někdo slyší hlas intuice už v jejím prvním stadiu, vnímá ji lehčeji než jiní. Takového člověka můžeme nazývati intuitivním. Jiný ji

rozezná, když se ohlásí v oblasti myšlení. Třetí konečně ji může poznati teprve, když je pronesena slovem. Dobří, láskyplní lidé, lidé čistého srdce a dobré vůle mají intuici. Intuice nemá nic společného s učeností. Nevzdělaný člověk může být intuitivnější než vysoce vzdělaný. Vždyť intuice leží v úplně jiné oblasti našeho vědění, přichází ze zcela opačné strany.

Intuitivní člověk se často velice mýlí, chce-li svou intuici správně pochopiti, neboť intuice k němu přichází z jedné strany, jeho mysl však reaguje z jiné strany, takže on sám nedokáže už správně rozeznávat. Považuje-li působení své mysli za intuici, ztrácí - jednou zklamán - víru v sama sebe a nedbá už na svou intuici. Této pak následkem toho denně ubývá. Je mimořádně těžké pochopiti správně svou intuici, neboť v témže okamžiku působí dvojí zároveň: jednak intuice, jednak mysl. Je tomu, jako by se pohybovaly dva konce hůlky, jež je položena přes jinou hůlku, nahoru a dolů, aniž bychom zpozorovali, který konec šel nahoru napřed a který později. Musíme proto svou mysl velmi ostře pozorovati, čehož můžeme dosáhnouti důkladnými soustředovacími cvičeními. Musíme býti schopni pozorovati svou mysl tak ostře, jako pozorujeme břidlicovou tabulku. A zatím co pozorujeme svou mysl, musíme se uzavřítí ze všech stran, abychom se mohli soustřediti jedině do svého nitra. Rozvinutím koncentrace a uklidněním mysli můžeme se naladit na vlnovou délku, potřebnou pro vnímání intuice. Též nesmíme ztratiti odvalu, když se jednou zmýlíme při odhadu intuice. Musíme ji dále sledovat, i kdybychom se měli stále mýlit. Neboť sledujeme-li ji neustále, přece jen dospějeme k pravému jejímu pochopení.

Impuls intuitivního člověka je velmi často způsoben intuicí. Impuls neintuitivního člověka naproti tomu může pocházeti od jinud, z povrchu. Impuls, vedený intuicí, je žádoucí dobro. V případě impulsu chováme se jako vodou hnané stéblo slámy. Stéblo obdrží impuls, je-li hnáno kupředu, nějakou přivalivší se vlnou. Za správný impuls sklídí člověk uznání, za nesprávný ale pohanu. Kdybychom věděli, co způsobuje impuls, dvakrát bychom si rozmyslili, než bychom dali na jevo své mínění.

Sen je jiný zázrak, projev naší mysli. Ve snu je v činnosti nejen mysl a myšlenka, ale též intuice. Intuice, které vznikají v bdělém stavu, povstávají i ve snu a pak jsou jasnější, neboť v oné době je člověk přirozeně soustředěn, protože jeho oči jsou pro zevní svět uzavřeny. Ale i zde se setkáváme se stejným problémem: jakmile se vynoří z hlubin intuice, zdvihne se také z povrchu představa, a my neumíme obojí rozlišit. Proto jsou mnohé sny tak zmatené: v jedné části snu se vyslovuje pravda, druhá

část je zmatena. Není snu, který by neměl smyslu. Nemá-li nic společného s intuicí, je to pouze samočinné působení všech věcí, které během denní práce prošly naší myslí a rozvíjejí se tu před námi automaticky jako film. Ale i to má hlubší význam, neboť na plátně naší mysli se nepromítá nic, co by nezapustilo kořeny, nekvetlo a neneslo plody v našem srdci. Je-li intuice ve snu v činnosti, vypráví nám sen věci z minulosti nebo přítomnosti možná dokonce věci, které se chystají v budoucnosti.

Vysoko stojící člověk nemá mnoho snů. Stejně málo snů má omezenec, jehož mozek se nenamáhá myšlením - je šťasten a spokojen, aniž by se staral o myšlení. A takových lidí není málo. Často se setkáváme s lidmi, pro něž každé myšlení přináší námahu, kterou si raději chtějí ušetřit.

Naše mysl zpětně působí na tělo a tělo zase naopak na mysl. A tak je přirozené, že tělesná porucha vrhá stín na mysl a může v ní způsobit stejnou poruchu. Stále se opakující sny, v nichž se nám zdá, že se dusíme nebo toneme a nemůžeme ani chodit ani mluvit, nepochází jen z našeho zdravotního stavu, nýbrž jsou způsobeny v mysli utkvělými dojmy. V takových případech jde o druh duševní poruchy, o nemoc mysli, z níž se musíme vyléčit. Sny, v nichž létáme, souvisejí s biologickými problémy. Dále jsou v psychickém smyslu výrazem stálé snahy duše, povznést se nad hranice, jimiž ji vězní pozemská jsoucnost. Létací sny mohou též znamenat budoucí cestu. A tanec duše podněcuje člověka, aby ve spánku zpíval.

V některých snech jeví se všechno obráceně, zcela jako některá zrcadla tlustého člověka činí hubeným, hubeného tlustým, velkého malým a malého velkým. Také mysl se může ocitnouti ve svém stavu, kde se jí všechno jeví jako opak skutečnosti. Je to způsobeno samotnou myslí. Je všecka zmatena, zvláště ve snu. Mnohdy takový sen ukazuje opak toho, co se stalo, co je a co se stane. Kdo nerozumí této vlastnosti snu, může si jeho pravý význam vyložit úplně opačně.

Symbolický sen je dílem zjemnělé mysli. Zjemnění naší mysli odpovídá zjemnění symbolu, kterým vyjadřujeme představu nebo myšlenku. Proto není pro mystika těžké poznati vývoj člověka podle snů. Čím jemnější a subtilnější jsou sny, tím jemnější a subtilnější je vývoj. Avšak nezáleží jen na subtilnosti. Též jednoduchost má cenu. Básníci ovšem a hudebníci, myslitelé, spisovatelé a vůbec lidé s velkou představivostí mají podivuhodné sny, jejichž nádhera je ve skvělé symbolice.

Jsou sny, které můžeme označit jako vidění. Takové sny jsou zrcadlení lidí, mysli těch lidí, světů, existenčních sfér, na něž je zapojena naše mysl. Je-li naše mysl napojena na zevní svět, pak jsou také naše sny z toho zevního světa. Zaměříme-li mysl na sebe, vynoří se vlastní myšlenky. Nařídíme-li mysl na určitého člověka, pak se v našich snech zobrazí tento člověk a co v něm jest. A obrátíme-li svoji mysl na určitou existenční sféru, zrcadlí se události v této sféře v naší mysli. Snový stav je totéž jako stav po smrti.

Čím hlouběji vnikneme do problému, tím je nám jasnější, že poznáme tajemství života teprve tehdy, když pochopíme sen - jeho podstatu, jeho mysterium, jeho povahu.

XIV. Inspirace

Inspirace je vyšší formou intuice: projevuje se jako myšlenka, jako úplné thema s variacemi, jako věta, z níž povstává báseň. Je to proud, proud zázraků a zmatků. Opravdu inspirovaný člověk - spisovatel, básník, skladatel nebo jinak činný člověk - který dostal inspiraci, má pocit uspokojení ne se sebou, ale ze získaných darů. Inspirace posiluje duši, neboť ona touží po prameni, který k ní přitékal a dával jí, čeho si od něho žádala. Proto můžeme inspiraci nazvat odměnou duše. Když po něčem bezvýhradně toužíme, nejsme ještě dlouho schopni to skutečně dostat. Namáháme-li se rozumově, nedokážeme proto ještě básnit. Namáháme-li se třeba celé dny, nesložíme proto ještě hudební skladbu. Takovým jednáním se nedospěje k inspiraci. Kdo je klidný, kdo se neptá, co bude, tomu bude dána. Zajisté si člověk přeje, aby něco obdržel, horoucně touží to dostat: a dosáhne inspirace, zaměří-li svou mysl vědomě nebo nevědomě na Božské. Vyplnění tohoto přání je velkým zázrakem, takže radosti z něho se nevyrovná žádná jiná radost. V ní - extasi - začíná inspiraci otevírající duch. Taková radost se dá sotva popsati. Je to oblažující pocit, který nás naplní, jakmile svou mysl vnoříme do mysli Boží. Neboť inspirace pochází z Boží mysli. Všechno, co světu zanechali velcí hudebníci, básníci a myslitelé, filosofové, spisovatelé a proroci, vždycky nás povznášejí, ačkoliv ne každý z nás jejich díla chápe dokonale a proto z nich nemůže mít dokonalý požitek. I když si dovedeme představit, jakou musili zažívat radost, schází nám slova, abychom ji vyjádřili. V inspiraci se začíná Bůh znamenými stávat viditelným a i nejmateriálnítější duch začne přemýšlet o Božím Duchu, jakmile se dostavila inspirace.

Objeví se inspirace jako hotový obraz, jako hotový dopis? Nikoliv! Umělci připadá, jako by někdo vedl jeho ruku, jako by jeho oči byly zavřeny a jeho srdce otevřeno. Něco nakreslil, něco namaloval, a přece neví, kdo to maloval, kdo to nakreslil. Hudebníkovi připadá, jako by zpíval, jako by někdo zpíval a jako by stačilo jen napsat celou tu melodii, dokonalou píseň. A po napsání je duše přivedena do vytržení. K básníkovi inspirace přijde jako by mu někdo diktoval a on jednoduše jen psal. Nepotřebuje se namáhat myšlením, ani úzkostně očekávat, zda se inspirace dostaví. (15)

Mnozí lidé zaměňují inspiraci se stykem s duchy. Ve vědomí, že nic z nich nepochází, přisuzují činnost inspiraci přístupným lidem nějakému duchu. Inspirace se však nedá vždycky vyložit jako styk s duchem. Samozřejmě, může pocházet též z bytosti toho času žijící na zemi nebo již zemřelé. Ale dokonalá inspirace pochází vždy z Ducha Božího. Jedině Duchu Božímu za ni náleží čest. Když je inspirace zprostředkována myslí na zemi žijícího člověka nebo duše v záhrobí, přece i ta pochází z Boha. Neboť všechno vědění a moudrost pochází z Boha.

Inspirace může povstati trojím způsobem: předně tím, že se nacházíme v přítomnosti inspirovaného člověka, potom tím, že na nás inspirovaný člověk myslí a konečně, že je naše srdce ve stavu dokonalého klidu a že do něho dospěje inspirace proudící srdcem inspirovaného člověka. Chová se jako přijímací přístroj: někdy jej naladíme na určitý vysílač, který vysílá hudbu, někdy jej nenařídíme, ale přesto zůstává přijímačem. Vlny hudby, jež procházejí aparátem, a na něž jsme jej nenařídili, neslyšíme. Ale zvuk je přesto v něm. Stejně se děje při přijímání inspirace ze zmíněných tří pramenů.

Inspirace se ubírá různými cestami, podle toho, jak je srdce namířeno na Božského Ducha. Někdo namíří srdce přímo na Božského Ducha, někomu připadá Boží Duch příliš vzdálen. Zaměří proto srdce na středisko, které je spojeno s Božským Duchem, takže poselství Božího Ducha přijímá jeho prostřednictvím. Všechno však pochází z Ducha Božího. Mylně se poselství přisuzuje nějaké omezené bytosti, která není než stínem, který nám zakrývá Boha. Kdo si myslí, že k němu přichází nějaký starý Egyptan ze záhrobí, aby jej inspiroval nebo že nějaký Indián jej vede po stezce, staví mezi sebe a Boha zeď. (16) Božská inspirace nejlehčeji do nás vplyne, jsme-li prázdnou nádobou a odložíme-li všechnu pýchu a domýšlivost, nevědomosti, staneme-li se prostými jako dítě, které je ochotno všemu se naučiti, čemu jej učíme. Kdo se stane dítětem před Bohem, kdo touží a snaží se,

aby jeho duše zněla hudbou, stane se pramenem Božím. Z tohoto pramene prýští Božská inspirace, a kdo jej vidí, tomu se zjeví krása.

Ještě krok dále a člověk už není básníkem nebo hudebníkem, už není filosofem, nýbrž je nástrojem Božím. Pak začne Bůh k němu promlouvat všemi věcmi, nejen zpěvem nebo hudbou nebo veršem, nejen barvou a světlem - ne, vším. Pak se začíná člověk spojovat s Bohem ve všech podobách. Všechno, co vidí - nad sebou a pod sebou, po levici i po pravici, před sebou i za sebou, náležející nebi nebo zemi - všechno jej pojí s Bohem. A pak začne s Bohem mluvit. Tento krok se jmenuje zjevení.

Podání nám vypráví, že Mojžíš kdysi hledal oheň, protože si chtěl upéct chléb. Tu spatřil světlo na vrcholku hory a vystoupil na vrchol, aby si tam opatřil oheň. Oheň však se proměnil v blesk. Mojžíš nemohl snést mocné plameny a vrhl se k zemi. Když procítl, začal mluvit s Bohem. Toto vyprávění je alegorické. Znamená, že Mojžíš toužil po světle, které mělo jeho životu dodat sílu. Ale na zemi, kde stál, nemohl ke světlu dospět, musel vystoupit do vyšších sfér, musel se vyšplhat na vrchol. Tam našel nejen světlo, nýbrž i blesk, jehož jasnost neměl sílu snést, takže se zhroutil k zemi. Co znamená tento pád? Zničení, vyprázdnění. Když Mojžíš dosáhl tohoto stavu prázdnoty, začalo jeho srdce znít a spojilo se se všemi věcmi tohoto světa, s Bohem.

Poznámky překladatelovy

1. Inayat Khan zde mluví o styku s duchovními lidmi jako o nejcennější pomůcce pro stejně založené lidi. U nás se tomuto styku rozumí obvykle tak, že duchovně založení lidé mají spolu rozprávět o své duchovní cestě. Mohu ale směle říci podle výroků Khanových o jeho duchovním vůdci, se kterým málokdy mluvil o duchovních záležitostech, že by Inayat Khan takový diskusivní styk nepovažoval za nejcennější pomůcku na cestě k Bohu a že má na mysli zcela jiný druh styku mezi duchovními lidmi. Daleko více než řečí nebo psaným slovem, pomůžeme svému duchovnímu bratru příkladným způsobem života a měrou a silou uskutečnění duchovního ideálu. Setkáme-li se s duchovně výše stojícím člověkem, i kdyby nepromluvil, odnášíme si nikoliv dojem, ale jistotu, že něco vstoupilo do nás, cítíme se osvěženi a podníceni k dalšímu boji za cíl, za nímž i on jde. Nabudeme v jeho

přítomnosti jistotu o věcech, o nichž jsme před tím pochybovali, dobojujeme vítězně v jeho přítomnosti některé vnitřní boje, které by byly jinak ještě dlouho nedospěly k řešení. Otázky, které jsme chtěli položit, zamrznu na našich rtech a jsou podivuhodně zodpověděny beze slov nějak vnitřně do nás nastoupivší novou skutečností a novou živou pravdou. Víím z vlastní zkušenosti, oč bych se byl připravil, kdybych byl v přítomnosti takových lidí kladl otázky nebo mluvil. Na štěstí jsem pochopil, že se musím před nimi chovat tak trochu jako před tváří Boží. Musím mlčet a přijímat všechno, co jsou ochotni mi dát, a přestože si musím hluboce vážit jejich slov, nesmím je ani na chvíli považovat za to největší, co mi mohou dát. Bude snad dobře, když si při té příležitosti připomeneme, jak Kristus pochválil Marii, která poslouchala slova Páně, v pravém slova smyslu zapomněla na všechny povinnosti hostitelky a vystavovala se duchovnímu přílivu, tryskajícímu z Krista.

Neříkejme si, že mezi sebou přece nemáme Krista ani někoho, kdo by se mu aspoň rovnal, a proto se nemůžeme stejně chovat ve společnosti duchovně založených lidí jako Marie při návštěvě Kristově. Každý z nás Krista bere a bez jeho darů a milosti by nic neměl. Každý máme jen maličko z něho, ale i to maličko je odrazem pravého života a skutečné pravdy. Chceme-li to málo někomu sdělit slovy nebo písmem, vždycky si uvědomujeme, jak naše výrazové prostředky ochuzují ten zdroj o jeho velikost, vznešenost a sílu. K tomu přistupuje ještě nedokonalá míra pochopení ze strany posluchače nebo čtenáře, a tak se musíme smířit s chabým vlivem takového způsobu předávání náboženských zkušeností. Tato slabost je pochopitelná, poněvadž vykládající musí napřed vzít z nitra, pak musí převést abstraktní pravdu do konkrétních slov a posluchač nebo čtenář musí udělati totéž zpětně: musí přijmout do nedokonalých slov přeloženou pravdu a na to ji vložit do nitra a posílit jí svůj vztah k vnitřní podstatě. Slabost kteréhokoliv článku v tomto řetězu předávání znamená velké znehodnocení síly pronesené pravdy. o co lepší je z nitra přijímat nitrem, umět nastavit své srdce. Pak slova nemohou nic zkreslit, ba mohou odpadnout. To je duch Khanova poselství, tak si on představoval styk mezi duchovními lidmi. O takovém styku pravil, že je nejcennějším příspěvkem pro náš duchovní vzestup. Duchovní pravda totiž nemůže být pochopena jen rozumem, ale celou osobností, i srdcem.

2. V Orientě dnes jako za dob Kristových i podání sousta hostitelem do úst pohoštěného je pro hosta velkou ctí. Hostitel mu dává veřejně najevo, jak si ho váží. Vnitřnímu významu takového

podání však v Orientě rovněž dosud dobře rozumějí. Všimněme si, jak zcela ve smyslu pochopení Khanova Kristus při poslední večeři podal Jidášovi vlastní rukou sousto a myšlenku, kterou mu chtěl předat, přímo vyslovil: "Co činíš, učiň co nejrychleji." (Jan XIII,28) Jidáš se sice chystal zraditi Krista a vydati jej na smrt, ale nebyl by se tak rychle rozhodl, kdyby mu byl Kristus s podaným pokrmem nepředal také dočasnou moc nad svým tělem. Všimněme si jen tak mimochodem, jak zlo na světě má také mnohdy obrovskou sílu, jako by nadpřirozenou sílu, avšak jen zdánlivě neomezenou, neboť musí jednati co nejrychleji, a proto jedná daleko rozhodněji než dobro. Jakmile vykoná své dílo, zbude na bojišti zase jen bez chvatu postupující dobro.

3. Není pochyby o tom, že se Inayat Khan touto myšlenkou staví především proti zobrazování Krista umírajícího na kříži. S křížem se setkal nutně v mnoha křesťanských domácnostech i u cest a samozřejmě v katolických chrámech. Právem si nebyl jist tím, zda křesťané správně chápou ten vznešený symbol nejvyšší oběti a lásky Boží. Dokud křesťan nepronikne dosti hluboko do smyslu kříže, nemá pro něho ten význam, jaký má mít. Pamatuji si z mládí, že pohled na kříž ve mně vzbuzoval skličující dojem, nic víc. Nepamatuji se, že by mi někdo v mládí řekl, že mu je kříž programem. Rovněž pochybuji, že by byl mnoha křesťanům programem. Stejně musel vidět věc Inayat Khan. Setkával se všude s tajemným a chmurným symbolem kříže, ale nikdo mu neřekl, proč toho symbolu tak hojně používáme. Stanovisko Inayata Khana jako mohamedána a citlivého člověka je tedy pochopitelné. Nyní ještě stručně pochopení křesťanské, jak vyplývá ze slov Kristových: Ježíš řekl svým apoštolům, že největší jeho poslání začíná teprve po jeho smrti, neboť až bude povýšen (na kříži), potáhne k sobě všechny. Rovněž řekl apoštolům, že teprve po jeho odchodu je začne poučovat Duch svatý, pomocí něhož pochopí všechno, co do té doby nemohli pochopiti. Tyto jeho výroky lze najít v evangeliu sv. Jana. Převédeme-li je potom do symbolické mluvy Ježíšových podobenství o zrně, které, pokud nezemře v zemi nevydá ze sebe rostlinu a plody. Všimněme-li si pak rámce a důvodů, proč taková podobenství Ježíš říkal, vidíme, že jimi chtěl objasnit už nikoliv jen svou smrt, nýbrž přímo mystickou smrt člověka, jakožto nezbytný prostředek ku zrození ve věčnosti, tj. k mystickému znovuzrození. Nuže: "Zapři sama sebe, vezmi kříž svůj a následuj mne", je křesťanův program, z něhož nelze slevit a bez něhož nelze dosáhnouti spásy ani v oblasti křesťanství ani v jiném náboženství. Jen terminologie se u různých náboženství liší a mohla by budit domněnku, že jde o jiný vývojový postup. Kříž je tedy mimo ostatní pochopitelnější

symboliky znakem povinnosti křesťanovy ukřižovat v sobě lidské (sobecky se hájící oddělenost od ostatních tvorů a ovšem i od Boha), a nastolit v sobě Božské (státí se vědomě nesmrtelný už zde na zemi). Je to program nikoliv posmrtný, ale pozemský, a proto se za něj modlíme slovy Otčenáše: "Přijď království Tvé."

Proč tedy neznázorňujeme zmrtvýchvstání, které je cílem a znázorňujeme smrt, která je pouze prostředkem? Vedle jiných důvodů proto, že je v naší moci vnitřně umřítí, a proto umírání může být naším programem, kdežto znovuzrození je nám při takové smrti dáno z milosti Boží, takže nemůže být naším úkolem a programem, nýbrž jen cílem, který plní Bůh jako svůj nejvyšší příslib, jenž kdy lidstvu dal slovy: "Nezrodí-li se kdo z vody a Ducha, nevejde do království nebeského." Miluje-li mne kdo..... budeme u něho přebývatí," atd. Mystická smrt je tedy podmínka, kterou máme splnit a k tomu je nám do všech podrobností vzorem Kristova smrt.

4. Těch několik slov pěkně vysvětluje, že jednak napřed existovala jen nerostná oblast, potom rostlinstvo a na konec člověk, jednak že tíha zodpovědnosti vždycky spočívá na nejvyspělejším vývojovém článku a přesouvala se z jednoho článku na druhý, když nižší článek dohrál vedoucí roli a na jeho místo nastoupil nový a vyšší. To dává zase tušit, že ani úkoly lidstva nebyly a nebudou vždycky stejné, protože ten vývoj se jistě nikdy nezastavil. Rozvedeno ještě dále, ani žádný člověk v dnešní době nemá stejných úkolů, protože je každý na jiném vývojovém stupni. Proto, chce-li lidská společnost vnutiti všem stejné myšlení, znásilňuje vývoj lidí a přivádí je do neštěstí (viděno zevníma očima). To platí hlavně v oblasti víry náboženské a politické (ideologické).

5. Zde dává Inayat Khan částečnou odpověď k tomu, proč se najednou začnou zdát sny každému, kdo pojme nějaký duchovní cíl a pevně se ho drží. Sny jsou potom také důkazem, že člověk na téměř cíli pracuje ještě na jiné úrovni, než na níž začal, a že právě pro tuto souvislost se mu odtamtud dostává cenných pokynů. U koho toto spojení s vyššími úrovněmi (třebas i v jiné sféře) nenastane, ten prozrazuje, že jeho zájem je pouze povrchní, ne dost pronikavý.

6. Této myšlenky by si měli všimnout všichni, kdo provádějí mystická soustředování jakéhokoliv druhu. Myšlenka soustředěná na kterékoliv místo je nejsilnější ze všech, protože je v ní obsažena veškerá síla mysli. Mystický žák má o tom důkazy, protože hned zpočátku cítí místo, kam se soustřeďuje. To mu

umožní napřed přeložení pocitu tělesnosti z celého těla do jediného místa, na to z místa do bezprostornosti a posléze ze stvořeného do Boha, tedy spojí se s Bohem za pomoci soustředěné myšlenky. Jediná myšlenka je schopna přenést se přes zdánlivě neprodyšnou hradbu mezi stvořeným a nestvořeným, ona jediná je bezpečným pojítkem mezi námi a Bohem. Je-li správně vedena od konkrétního k abstraktnímu a správně umístěna od jednoho místa až mimo prostor, nic se jí nemůže postavit v cestu, leda těkavost vlastní mysli a neschopnost pojmouti tak vznešený ideál.

7. Nečistá mysl není schopna pojmouti tak čistý ideál jako je Bůh a není schopna toužiti po něm. Měla by býti tedy napřed dokonale čistá? To není možné. Pro začátek stačí, aby se dovedla aspoň pro okamžik svého upření na nejvyšší svůj ideál oprostiti od všech svých špatností, jednak od lhostejného přistupování k takovému soustředění. Má-li lidská mysl přitáhnouti mysl Boží, nestačí, aby daleko za sebou nechala všechny nečisté myšlenky a představy. Není-li už schopna touhy po Bohu, musí aspoň úzkostlivě dbáti posvátnosti okamžiku modlitby nebo soustředění. Musí v sobě projevit veškerou možnou úctu, jaká přísluší majestátu, k němuž se přibližuje. Kde není touha po Hostu, tam musí býti aspoň úzkostlivá a pečlivá úcta ke vznešenému Hostu. Jedině tímto druhem pozornosti se mysl stane schopnou zůstat čistá aspoň po dobu modlitby nebo soustředění. A potom platí to, co říká Inayat Khan, že stejné se stejným se hledá a přitahuje. Čistota Boží se přelije do čistoty lidské mysli a naplní mysl tak, že na špínu, která v ní dříve přebývala, nebude už místo - bude zaplněno Bohem. To je jedno ze správných vysvětlení, proč se může správnou koncentrací mysli na Boha dosáhnouti čistoty mysli i v denním životě mimo soustředění, aniž by bylo třeba dlouhého předběžného cviku v čistotě.

Tady je část vysvětlení náhlých změn a obrátů v životě hříšníků. Takový náhlý obrat vypadá jako zázrak, ale kdybychom měli možnost rozebrat tu chvíli vnitřního převratu, došli bychom k poznání, že hříšník byl upoután nějakou vznešenou myšlenkou na Boha nebo na cestu k němu a byl tak překvapen její krásou, velikostí, spravedlností nebo čistotou, že zapomněl v onom rozhodném okamžiku na svou malost a špatnost a názíral chvíli bez jakýchkoliv rozptylujících myšlenek na pojatou ideu, byl jí naplněn a když se chtěl vrátit zpět ke svým hříchům, shledal, že už v něm není pro ně místa, protože mezitím jej zcela naplnil Bůh svou milostí. Touto úvahou se nepopírá působení úžasné milosti Boží, ale chce se jen dokázat, že milost Boží nepůsobí ani v

takovém okamžiku nějak výjimečně. Jen nám schází způsob, jak se jí otevřít. Kdo to dovede, působí u něho stejně, ať je hříšný anebo mravný. Jest ovšem třeba uznati, že hříšník má obvykle menší naději oprostí se od sama sebe než člověk mravný, protože se neučil odříkání a oprostování. Ale kategoricky se to nedá tvrdit.

Proč je schopnost vymazávati z paměti cokoliv tak cenná? Máme-li se přiblížiti k Bohu, můžeme tak učiniti jen ve svém vědomí. Nynější naše vědomí neobsahuje pojem přítomnosti Boha, poněvadž je plno pamětí nastřádaných představ a myšlenek, které právě vznikají. V našem vědomí není místa pro Boha. Musíme je umět vyprázdnit jednak od minulého obsahu a pak od vznikajících myšlenek, a teprve potom se může dostavit vědomí Boha. Schopnost vymazávati z paměti je proto tolik cenná. Znamená vymazávati z paměti zapomenout? Ne tak zcela: znamená to v okamžiku soustředění na Boha nedovoliti vzpomínkám nebo kombinacím vzpomínek vstoupiti na mysl. Kdo se pokusil o soustředění, ví, kolik myšlenek se nahrne do jeho mysli právě v okamžiku, kdy se jí snaží vyprázdnit. Ze slov Khanových víme, že je to pochopitelné, protože z paměti se nic neztrácí, jenže starší myšlenky jsou hluboce zahrabány pod novými v mnoha vrstvách. Teprve když se zbavíme povrchních myšlenek, objeví se také to dávno zapomenuté pamětní harampádí. Člověk z toho bývá zoufalý, neboť se mu zdá, že se jeho mysl proti němu spikla. Avšak není tomu tak. Bude-li vytrvale v mysli odstupovat od všech těch nejpodivněji skloubených myšlenek a přistupovati vždy neúnavně znovu k předmětu soustřeďování (k Bohu), odklidí (vymaže) z paměti všechny zbytečné myšlenky a jeho mysl tak bude prázdná a tudíž schopná přijímati nový Božský obsah. Čím dokonaleji se vyprázdníme, tím dokonaleji svou mysl otevřeme Bohu. Vedlejším následkem takového vymazání je také zmnohonásobená studijní (receptivní) schopnost, neboť v mysli už nepřekáží neúčinné myšlenky a vzpomínky.

9. Právě minulá poznámka je dokladem toho, že když uvolníme svou mysl, hrnou se nám do vědomí i vzpomínky dávno zapomenuté. Soustředění na Boha se musí tedy skládat současně ze dvou částí: jednak z odpoutání mysli ode všech myšlenek, nesouvisejících s představou soustřeďovací, jednak z obrácení mysli (touhy) k předmětu soustředění, k Bohu. Je-li některá z těchto dvou složek slabá, koncentrace se nedaří.

10. Máme příklady ze života svatých a nejsvětější je příklad tibetského světce Milarespy, že někteří z nich dokázali

poslechnout mistrův příkaz, i když všechny rozumové důvody byly by se měly postavit proti poslušnosti. Výsledek byl vždycky podivuhodný. Objevil se jim vnitřní hluboký důvod mistrova příkazu, tajný důvod Boží, který světský člověk, poslouchající jen povrchní rozum, nemůže znát. A protože tento třebas jediný důvod je částí jedné velké Pravdy, kterou je Bůh, objevili tuto lidé odosobněnou poslušností celého Boha, a za odměnu již s ním nepřestali chodit. (Viz Abraham obětující z příkazu Božího svého syna Izáka)

11. Celý tento odstavec vyžaduje si podrobnějšího vysvětlení. Mnozí z nás jsou jistě opačného názoru než Inayat Khan. Vnucuje se nám především otázka, zda má pravdu, že dítě nemá být vychovááno k vlastní kritice. Rodiče, vychovatelé a okolí dítěte je přece může také mýlit. Většina dospělých lidí, jimž je svěřena výchova dětí, má stejně málo nebeského rozumu, jako dítě. Totiž obvykle nemají žádný. V Evropě málokdo totiž považuje za svou povinnost duchovně se připravit na otcovství a mateřství. O tom, kdo má se stát otcem a matkou, rozhoduje u nás obyčejně jen, zda tu jsou hmotné podmínky založení rodinu (zdraví, peníze, touha po dětech nebo jen chtíč). O vychovatelské schopnosti se nikdo nestará. Dítě se mnohdy vlastním úsudkem uchrání před špatností rodičů. Avšak vcelku má přece jen pravdu Inayat Khan, a to potud, pokud chceme mít z dítěte duchovně vyspělého člověka. Pak musíme pohlížet na jeho duševní vzrůst jako na přípravku k duchovnímu zasvěcení. A jinak se na výchovu dítěte v Indii nehledí. Pak ale není žádoucí, aby dítě příliš brzy ve všem jednalo samostatně. Důvodů je mnoho. Kdyby se dítě naučilo předčasně prosazovat svou vůli, nevychovalo by se v poslušnosti, která je základní potřebnou vlastností pro duchovní vzestup. A této vlastnosti se musí naučit v zevním světě, neboť nedokáže-li poslouchat toho, koho vidí, jak potom bude schopno poslechnout někoho, koho nevidí. A přece, nebude-li toho schopno, nemůže ani o krok postoupit na duchovní cestě. Na tento nedostatek narážíme téměř u všech mystických žáků. Mnozí z nás marně hledáme příčiny svých neúspěchů na duchovní cestě. Vymýšlíme nové a nové zduchovňovací metody, čteme kdo ví co, diskutujeme, scházíme se, ale nevšímáme si, že nám schází bezvýhradná poslušnost vůdci, v našem případě Kristu. Přebíráme si jeho příkazy a dodržujeme jen ty, které se nám zdají být vhodné, nebo se ani nestaráme, co od nás Kristus požaduje. Jsme jako ty děti, jejichž výchova se Inayatovi Khanovi nelíbí. Jsme samé proč, všemu chceme rozumět, na všechno chceme mít samostatný názor, ale ne proto, abychom dokázali dokonaleji se řídit radami Kristovými, jimž jsme porozuměli, ale abychom se

mohli spokojiti s tímto porozuměním a domýšlivě zůstat trčet na tomto stupni vývoje. Duchovní vývoj však má dvě stránky, jak je třeba stále si opakovati:

1. viveka - schopnost rozeznávat
2. vairagja - zaříditi se podle toho, co jsme pochopili.

Zdálo by se tedy, že je v nejlepším pořádku, učíme-li své děti nejdříve, aby samy usuzovaly. Jenže nejsou-li ochotny napřed ve všem poslechnout svých vychovatelů a učitelů, nezbyvá jim nic jiného, než aby samy vynalezly všechno, co už starší lidé objevili, ale v čem ony nejsou ochotny poslechnout. Toto velké zdržení má také ten špatný výchovný vliv, že takové dítě je těžko přístupné novým odlišným myšlenkám, než k jakým se vypracovalo svým myšlením. Proto by se mělo při výchově dítěte dbát toho, aby se naučilo poslušnosti zvláště v raném věku, kdy má velkou schopnost napodobovací a vedle tvrdé a odporu plné hlavy, která se mylně chápe jako schopnost vlastního úsudku, není schopno samostatně usuzovat až na případy snadného logického úsudku.

Slovům Khanovým na konci odstavce můžeme rozumět tak, že Ježíš Kristus musel čelit v sobě boji pozemského s nebeským rozumem. Tento Khanův dojem je objektivně správný. I vtělený Bůh se musí z lidství propracovávat ke svému Božství. Protože však sestup Kristův na svět byl dobrovolný a nikoliv nucený, jako je náš, nesmíme ve vnitřním Ježíšově zápasu spatřovat nějakou jeho lidskou slabost, nýbrž příklad, který nám dal a o němž se vyslovil jasně slovy: "Já jsem cesta." Bez jeho příkladu šťastně vybojovaného boje o spojení s Bohem Otcem bychom nevěděli, jak bude vypadat náš vlastní zápas o duchovní poznání a jak si při něm počínat.

12. Tady by mohlo nastat nedorozumění. V mnoha indických spisech se dočítáme, že právě pocit oddělenosti stojí v cestě našemu duchovnímu poznání a zde na nás Inayat Khan chce, abychom se poznali jako na ničem nezávislá, oddělená bytost a tak dosáhli svého duchovního cíle. Ve skutečnosti Inayat Khan radí stejně jako indické spisy. Nejsme závislí na ničem hmotném, na svých citech a dokonce ani na své mysli. Ovšem dokud tuto závislost cítíme, nemůžeme ji oddiskutovat ani sebeanalysou. Ta je pouze jednou z pomůcek. Povrchnímu čtenáři možná uniklo, že Inayat Khan radil též koncentrovat a meditovat, jinde radil oprošťovat se od svých pout. Nesmíme tedy jedno pro druhé zapomenout. Kdyby byl chtěl radit jen analýsu a slíboval si od ní celé osvobození člověka, nebyl by psal o ostatních metodách

všechny zmíněné požadavky duchovní cesty, abychom se mohli nadát úspěchu.

Ještě jednou jinými slovy, rovněž vzatými z Indie: mé tělo, mé myšlenky, mé city, to nejsem já. To je "nejá" čili nepravé já. Od tohoto nejá se mám cítit oddělen. Jedině v tom smyslu jsem oddělenou bytostí. Naopak nejsem vnitřně oddělen od Boha a od svého pravého já, přestože nyní tomu klamu podléhám. V tomto smyslu jsem neoddělenou bytostí a dosavadní můj pocit oddělenosti od Boha je zdrojem mé duchovní nevědomosti, všech mých útrap a nedostatků.

13. Také u nás - vlivem špatně pochopeného indického učení o ztrátě individuality při zažívání nejvyššího poznání - vedou se neplodné hádky o tom, zda mystik na vrcholu svého duchovního poznání a spojení s Bohem zůstane sám sebou nebo zda se rozplyne. Zda je vyšším stavem, když na Boha patří nebo když se bez rozlišení v něm rozplyne. Duchovní vývoj se však dá předvídati, i když zažijeme jen jeho začátek, dovedeme-li jej srovnati s duchovním vývojem jiných lidí. Vždycky jde při něm o jistý druh alchymie, o vnitřní přeměnu, transmutaci. Nikdy však nejde o zničení něčeho a nastolení jiného, nýbrž o pozvolnou přeměnu jednoho v druhé. Mystikové s vrcholným poznáním, jako byli třeba mistr Eckhardt, Srí Ramakrišna nebo Aurobindo Ghos, nám svou existencí v těle za současného prožívání nejvyššího druhu spojení s Bohem byli jasným důkazem toho, že se nerozplynuli, nýbrž jen přeměnili. Bylo by bláhové si mysliti, že v tom rozplynutí jim bránilo tělo, a že po jeho smrti teprve mohlo rozplynutí nastat. Tělo totiž už za jejich života zde na zemi dávno nebylo středem jejich existence (a v tom spočívala právě jejich proměna), nebyli na něm vůbec závislí. Nemohla tudíž smrt těla nic nového způsobiti. Řeknou-li Indové, že se rozplyneme v Bohu nebo že se úplně zbavíme individuality, neznamená to, že přestaneme mít pocit existence. Podíváme-li se kamkoliv kolem na cokoli stvořeného, vidíme v tom pečeť osobního Působení Božího, záměrné míření k nějakému cíli a účelu.

Tvořit nemohla bytost neosobní a přece nepochybujeme, že tím Tvůrcem vesmíru je Bůh, který je rovněž neosobní. Nemůže být rozdíl mezi neosobním a osobním Bohem, protože v duchovnu jediném panuje dokonalá jednota. My jen nedovedeme pochopit, že taková jednota nezaviní smazání současné existence mnohosti, jako existence oceánu nezpůsobuje zničení řek a tím méně spojení řek s oceánem. Má-li význam se pít o to, zda oceán může existovat jen proto, že je napájen dešti a řekami, nebo zda řeky a deště jsou závislé na existenci oceánu?

14. Velmi těžce neseme, že hmotná smrt je jakousi neprodyšnou stěnou, přes níž se nelze libovolně dostat. Stěžujeme si, že se nemůžeme stýkat s mrtvými právě tak jako se živými. Avšak toto zařízení jako všechno, co pochází od Boha, je velmi moudré. Na jedné straně tato absolutní oddělenost sfér má za následek, že naše já se ztotožní se sférou, do níž se uzavřelo (se hmotou) a dlouho se z ní nedokáže vymanit. Na druhé straně nutí tato jednostranně obrácená pozornost naše já, aby se nerozptylovalo, ba naopak aby se soustřeďovalo na sféru, která je mu zatím žalářem. Tato soustředěná pozornost např. na hmotu, způsobí dříve nebo později vstup do nestvořeného, do Boha. Tento druh pozornosti je totiž jednou stránkou vědomí Božího, a proto s jejím příchodem přichází i uvědomění si Boha. A tak možno říci, že bez klamného pocitu oddělenosti bychom nemohli nakonec vůbec dosáhnout spojení s Bohem. Klam pomáhá k dosažení skutečnosti, právě jako zlo, chtě nechtě, pomáhá dobru.

15. Bylo by snad dobré něco málo připojit o tom, jak se jeví čistě mystická inspirace, nepodněcující k uměleckému tvoření. Zcela tak, jak líčí Inayat Khan uměleckou inspiraci. Není tu rozdílů v podstatě, jen v předmětu. Duch, upřený na uměleckou činnost vytěží z nepřeborných (darů) pokladů Božího Ducha to, co je mu nejbližší, kus čistě umělecké krásy. Ale jak už Inayat Khan řekl, musí se přitom nutně pozastaviti nad zdrojem této inspirace, musí v té chvíli prodělat velkou vnitřní změnu, přerod a nevědomé přiblížení se k Bohu. Mystik naproti tomu touží po spojení s Bohem, a proto se mu z oblasti Božího Ducha dostává především stále větší jistoty, že Bůh v něm žije a působí. Nastává v něm stav objektivace, v němž se cítí stále více oddělen od své hmotné stránky a stále více spojen se svou duchovní podstatou. Proč se každému dostává toho, po čem touží? Důvody jsou mnohé, ale v této poznámce stačí promluvit o tom jediném. V oblasti Ducha panuje nesmírná svoboda, vlastně jediná pravá svoboda. Bůh tam nikoho nenutí, co si má přát. Naopak zase zprostředkování onoho inspirovaného poznání zevnímu vědomí vždycky se ubírá cestami, které jsou už člověku běžné. Nic cizorodého se nedostává při inspiraci do zevního vědomí. Inspirace je pouze nadmíru vystupňované a netušeně krásné splnění nejčistších tužeb lidských. Plní se jen dosavadní tužby, ale člověk má dojem, že se splnilo daleko více, než po čem by vůbec dokázal toužit, neřku-li, co by si dovedl představit. To je velká odměna od Boha za čistou, vytrvalou a velkou touhu. Odtud Kristova přirovnání království Božího k malému hořčičnému zrnku, které vzroste ve strom nebo maličko kvasu, který zkvasí všechnu mouku a k následkům

takového poznání slovy Kristovými o kupci, který prodal všechno, aby mohl mít perlu atd.

16. Vzpomeňme, že stejného mínění je moudrost uložena v pohádkách. Stařec, který Honzovi pomáhal, si přeje, aby mu Honza za všechno prokázané dobrodiní sťal hlavu. Teprve pak se Honza vrací s princeznou ke králi.

Obsah

Hlasy.....	2
Hlasy (pokračování).....	4
Dojmy.....	7
O magnetismu předmětů a bytostí.....	9
O vlivu uměleckého díla.....	11
O životě myšlenky.....	14
Myšlenka a představa.....	18
Paměť.....	22
Vůle.....	26
Rozum.....	28
Já.....	33
Mysl a srdce.....	36
Intuice.....	38
Inspirace.....	41
Poznámky překladatelovy.....	44